

ایستاکسی پستی کوردی

منتدی اقرأ الثقافی

د. کوردستان موکریانی

سینتاکسی پسته‌ی کوردی

د. کوردستان موکریانی

دهزگای چاپ و بلاوکردنه وهی

ناراسی

زنجیره ی روشنبیری

خاوهسی نیهتیاژ: شهوکهت شیخ یهزهین

سه رنووسه: بهدران شههمه ههیب

کتیب: سینتاکسی رسته ی کوردی

نووسینی: د. کوردستان موکریانی

بلاو کراوه ی ناراس- ژماره: ۳۴

دهرهتانی بهرگ: نووسینگه ی سئو بو کۆمپیوتەر

چاپی یه کم - چاپخانه ی وهزارهتی پهرووده

ههولتیر - ۲۰۰۰

له کتیبخانه ی بهرتیوهه رایه تهی گشتیی روشنبیری و هونه ر

ژماره (۱۶۴) ی سالی ۲۰۰۰ دراوهتن

*

پیشه‌گی

سینتاکس له هه‌موو زمانیکدا هه‌ر هه‌مان باری ریزمانی ده‌بیت و کۆمه‌له‌ ووشه‌یه‌گی سینتاکسی، که بریتی ده‌بیت له به‌شی بنجی رسته، توانای به‌را‌ده‌یه‌ک فراوانه‌ کاریگه‌ری ده‌که‌وێته‌ سه‌ر ته‌واو‌کارو بۆی هه‌یه‌ به‌شانی دیش له‌ رسته‌دا به‌گه‌رته‌ خۆی ئه‌م ئه‌رکه‌ به‌ تایبه‌تی سینتاکسی به‌شه‌کانی رسته‌وه‌ پێوه‌سته‌.

ریزمان به‌ گه‌ستی ئه‌م لایه‌نانه‌ ده‌خاته‌ روو:

۱- ریزمانی گه‌ستی، که‌ بابه‌تی سینتاکس، مورفۆلۆژی، فۆنۆلۆژی، سیمانتیک ده‌گه‌رته‌ خۆی.

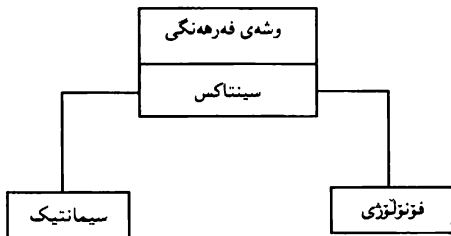
۲- سینتاکس، که‌ سه‌ریه‌خۆیه‌گی نو‌تۆنۆمی هه‌یه‌.

۳- سینتاکس له‌ هه‌موو زمانیکدا بۆ ریزمان ده‌گه‌رته‌وه‌.

۴- ریزمانی گه‌ستی سینتاکس سستیمیکي - شیکردنه‌وه‌یه‌، که‌ له‌ پتی ده‌ستوو‌رو شیکردنه‌وه‌ دا ده‌ناسریت و سنووری بۆ داده‌ندریت.

۵- فیه‌روونی هه‌ر زمانیک پێوه‌ندی به‌ شیکردنه‌وه‌ی تایبه‌تی زمانه‌که‌ خۆیه‌وه‌ هه‌یه‌.

سینتاکس له‌ نیو ریزماندا شوێنی ناوه‌راستی گرتۆته‌وه‌، هه‌روه‌ک له‌م شێوه‌ ساکاره‌ی ژێروودا روونکراوه‌ته‌وه‌، سینتاکس و ووشه‌ی فه‌ره‌ه‌نگی فۆرمی نه‌و دوو دانه‌یه‌ن، که‌ ده‌سه‌لاتیان به‌سه‌ر دوو پتکه‌هاتی سه‌ریه‌خۆدا هه‌یه‌، که‌ یه‌کێکیان فۆنۆلۆژی و نه‌وی دییان سیمانتیکه‌:

پژمان نووسانی ریبازی کلاسیکی، که له رسته یان کۆلیوه ته وه، له نیتو به شه کانی ناخاوتندا روونیان کردۆته وه، به واتا به شه کانی ناخاوتن و به شه کانی رسته یان هه ر له نیتوان یه ک بابه تدا باسکردووه، بۆیه فریزی ناوی و فریزی کاری و دۆخی سینتاکسی رسته یان له پال ناو، ناوه لئاو، جیناو ... باسکراون و ئه م ریبازه تا سالانیتیکی زۆر دوورو درێژ پیره و کراوه.

پانیینی^(۱) ریبمان نووسی ناوداری هیند، که به کۆنترین ریبمان نووسی سانسکریتی ده ژمیردریت، له نیتو به شه کانی رسته دا هیمای بۆ (سه رکار – نیهاد – Subject) و (ووشه ی کار – گوزاره – Predicate) کردووه. لیکدانه وه ی بابه تانه ی پانیینی بۆ ریبمانی سانسکریتی وای له زانا (Bloomfield 1933:11) کردووه، به م جۆره گرنگی ئه و به ره مه ی پانیینی هه لسه نگیتیت (یه کیکه له مه زنترین شوتنه واری توانایی و لیکدانه وه ی مرۆف) هه روا نه وشی خستۆته سه ر که وا (هیچ زمانیتیکی دی هه تا نه مرۆ به م ته واییه لیک نه دراوه ته وه).

ئه رستۆ، که هاوچه رخی پانیینی بووه، ئه ویش له نووسینه کانییدا هیمای بۆ هه مان ئه و به شانیه ی رسته ی کردووه، که پانیینی باسیکردووه. به ره مه کانی ئه رستۆ له رووی زمانه وه له لایه ن دیۆنيسوس تراکس، نه پۆلۆنوس دیسکۆلوس و هی دی په ره ی پتیدراو کاریگه ری ریبازی ئه رستۆ هه ر وه کسو Bloomfield بۆی چووه، تا سه ده ی هه ژده ی زایینی خایاندووه له م سه ده به دا زانا فه یله سوفی نیتودار Humboldt (Karl) Wilhelm Baron (1767-1835) هه لکه وت و له به ره ی زمان ئه وه ی لیکداوه ته وه، که وا زمان کرده وه یه که که سیه تی و په له ی کولتوری که سه کار پیشان ده دات و هه روا نه وشی روونکردۆته وه، که وا به وۆی زمانه وه مرۆف توانی له کرۆکی ژیان و له ده وره به ری خۆی بگات، به ره مه مانی زمانه وانی Humboldt رێ خوشکه رو رێ رووناکه ره وه بوون بۆ چۆمسکی له نیوه ی دووه می سه ده ی بیسته مدا.

هه رکه William Jones بیرورای خۆی له به ره ی زمانی سانسکریتی له سالی ۱۷۸۶ دا بلاو کرده وه، زمانه وانان ریبازی (میتروو) و (به راوردکاری) یان بۆ لیکۆلینه وه ی زمانه وانی پیره وکرد، له م کاته دا

هروهه کو Max Muller باسیکردوهه، سانسکریتی بوو به تاکه بنکه و تاکه
رتهری بواری فیلولوژی بهراوردکاری.

لهسهه تای نهم سهدهیه دا رتهازی Synchronic بو لیکولینهوه له
زماندا سهری هه لدا. که نهم سن زانایانهی ژتروو به بوچوونه کانی خو بان
رولی تهوایان تیدا گتراهه، نهم تیورییه بایهخی هه ره مهزنی به شتوه و
دارشتن داوه له کات و شوتنی دیاریکراودا هه روا رهخههی له رتهازی
کلاسیکی گرتوهه بهوهی له مانای کولتتهوهه، که چی دهیینین له نیهه راستی
نهم سهدهیه دا بایه خدان به مانا سه ره له نوی له نویتترین تیوری زماندا سه
له نوی به ده ره ده که ویتتهوه.

زانان Ferdinand de Saussure که داوای لیکولینهوهی زمانهوانی
له ههردوو باری Diachrony و Synchronic ی کرد، بنکهی تیوری نیو
برای دانا.

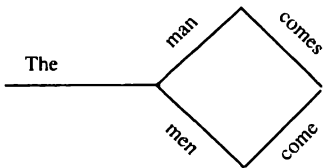
زانان Leonard Bloomfield که دهستیکی بالای هه بووه له دارشتنی
نهم تیورییه دا پتکههاتی زمانی له پرووی نهو دانه دهنگانهوهی سهیر ده کرد،
که له نیو خو باندا کوهه بنهوه و مؤرفیم دروست ده کهن و ووشه پتک دههتین
و نهوانیش له کوهو بنهوهی خو باندا رسته داده ریژن و نهم رتهازه له نیوان
سالانی ۱۹۲۵-۱۹۵۰ دا زور پتیه ده کرا.

زانان Edward Sapir که شتوه کانی زمانی له سن ره کهزدا ده دیت، که
سینتاکس، ووشه و رسته بوون و لیکولینهوهی له شتوانههی زماندا له سه
دارشته کانی دهروهه یان بهند بوو، نهک له سه ره واتایان، به لام و اتاشی پشت
گوئی نه خستبوو، چونکه رسته لای نهو ده ره پتیکتی زمانیه بو دوزیک .

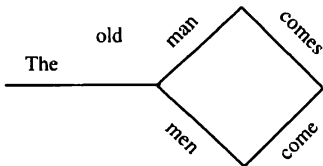
له نیوهی دووهمی نهم سهدهیه دا زانا - نعوم چومسکی تیوری Trans-
formational generative ی دارشت، که لای نهو سینتاکس هه ره نهوه
نییه، که رسته له پرووی پروکهشی ده ره ویدا شی بکاتهوه، به لکوشی
کردنهوهی رسته ده بیت واتای زمان به کشتی له فونولوژی، دارشتن
وسیمانتیکیش بگرتتهوهه، هه روا لای چومسکی زمان ره کهزتیکی
داهینه ره، چونکه زمان له چند دهنگیتیکی دیاریکراو پتکههاتوهه، که چی
بوئی ههیه رستهی راده به ده ره داپرژیت و سینتاکسیس له سه ره چند بنج و

بنه‌مایه‌کی دیاریرکراودا رسته پیک دهینیت، که‌چی نهم بنجانه بۆیان هه‌یه رسته‌ی له راده به‌دهر بهیننه کایه .

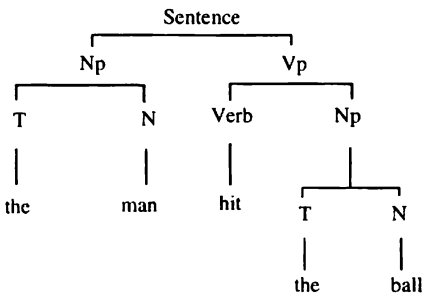
چۆمسکی له تیسۆرتکه‌ی خۆیدا چهند رت‌بازتکی شیکردنه‌وه‌ی سینتاکسی گرتۆته بهر، سه‌ره‌ناکه‌ی Finite State Grammar بوو، له‌م بۆ چوونه‌یدا چۆمسکی نه‌وه روون ده‌کاته‌وه، که‌وا ره‌گه‌زی ده‌ستپێکی رسته کاره‌گه‌ری له‌سه‌ر په‌یدا‌بوونی جوۆری ره‌گه‌زی دوا‌ی خو‌ی هه‌یه، هه‌روه‌کو له لاپه‌ره (١٩) ی چاپی (١١) ی به‌ره‌می (Syntactic Structures 1975) دا ده‌نووسیت، که رسته‌یه‌ک به The ده‌ستی پیکرد، بۆی هه‌یه Man وه‌یا Men ی به دوا‌یدا بیت، له کاتی هه‌ل‌بژاردنی Man دا کاره‌که‌ی دوا‌ی نه‌وه ده‌بیت له ده‌مکاتی Comes دا بیت، چونکه man که‌سی سێیه‌می تاکه، به‌لام له کاتی هه‌ل‌بژاردنی men دا کاره‌که هه‌ر come ده‌بیت:

بۆ زۆتر فراوانکردنی نهم رسته‌یه‌ی پیشوو، بۆ وینه وه‌ک به‌کاره‌ینانی دیارخه‌رتک، نهم نه‌خشه‌یه‌ی بۆ نه‌خشاندوو:

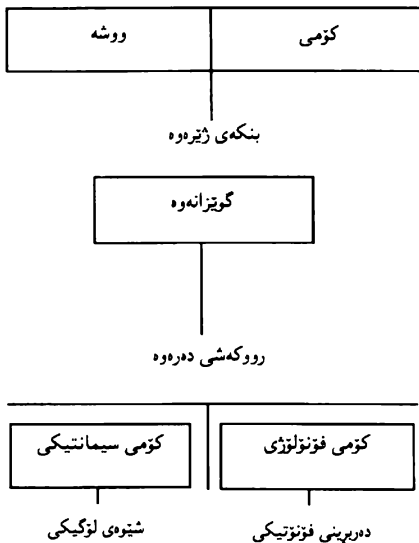

له دواى نهمه دا چۆمسكى پىنگى phrase structure به كار هيتنا ، له م پىنگه يه دا نه و ره گه زانه ي رسته ي داناره ، كه بهر له ويشدا له شىكر د نه وه ي رسته دا به كار هاتون ، وهك ره گه زى بگه ر ، ووشه ي كار ، بهر كار و ... به لام چۆمسكى هه وتلى داوه به يارمه تى مه نتيكه وه بگاته چهن د جوړه ده ستورى كى زانستانه بو شىكر د نه وه ي رسته ، ههروه كو به م جوړه ي ژيروو له لاپه رى (۲۷) ي سه رچاوه ي پيشوودا هاتوه :

له دواى ليتكدانه وه چۆمسكى نه وه ي بو ده ركوت ، كه وا ده ستورى نه م رى بازه نابيته پتوانه بو هه موو زمانى ك ، بو به رووى له پىنگه ي ستيه م كرد ، كه رى بازى Transformational Grammar له م رى بازه يدا له بنياتى ژيره وه ي رسته ده كو لى ته وه ، به واتا لايه نه ژى رى كه ي شى ده كاته وه جا روو كه شى ده وه ي ليتكده داته وه ، لى ره دا چۆمسكى نه و نى شانانه ي پىنگه ي پيشترى Phrase Structure ي به كار هيتنا وه له گه ل فراوان كردنيان ، بو وى نه له پىنگه ي دووه صدا تاك و كو و ده مكاتى كارى خستو ته روو ، به لام له پىنگه ي گويزانه وه دا كارى كارا بزيشى خستو ته سه ر ، چۆمسكى بنكه ي تيورى به ره سه ندو كه ي خو ي بو رى زمانى گشتى له لاپه ر (۵) - Lec- 1981 on Government and Binding چه سپاندوه و زانايان

F.G.Droste & F., van Eynde له سالى ۱۹۹۱ بنكهى ئىم تيئوريبه يان له لاپه رە ۱۴۶ ى به ره مه كهى خوياندا بهم جوړه ى ژيروو نه خشان دووه:

رېبازي گوتزانه وه له سينتاکسدا نهم ده ستورانه ده گرتنه خوځي : ده ستوري له نيتو بردن، کور تکر دنه وه، جيگه گرتنه وه، خستنه سر، سر له نوځي پيزکردنه وه و فراوان کړدن.

هر وه کو ده بينين تيوري ته کي چومسکي، که له سالي ۱۹۵۷ دا بلاوي کرده وه، تا چندين سال هر له شيکردنه وه و فراوان کړدن و پيدا چونه وه دا بوو، نهک هر له لايه ن خوځيه وه، به لکو له لايه ن زانايان و شاره زاياني دييه وه ش، هر بويه په سالاني نتيوان ۱۹۷۰-۱۹۸۰ به سالاني دان و سندن و ليکولينه وه و گفتم وگو له سر نهم تيوريه کړدن د هوميوتيت (Zonneveld van Ron 1994) هه تا وه کو بابه تيکي سر په خوځي ليها ت و له داووده ستگه زمانه و انيکاندا ده خويندر ت و پتيره و کړدنيشي له ليکولينه وه ي بابه تاني زمانيشدا بو ناره زووي ليکوله ره وان ده گرتنه وه.

ليکولينه وه ي زمانه و اني خوځي له جوړه بابه تاني ديش دا وه، به تايه تي نه و زمانه و انانه ي مامه له له گم ل رتزماندا ده که ن، يو يان ده رکه و تو وه، که نه و شتوه رتبازي له رتزماندا پتيره وي ده که ن، له زانستي زما ني - ماتماتيک و زانستي زما ني - جه بر يشدا ده تو وانن به کاري به يتن، بويه له سه ده ي رابوردو وه و ليکولينه وه ي زانستي زما ني - ماتماتيک به رچاو ده که وي ت (Boole G. 1847) که چندين زانا و شاره زاياني دي له م سه ده ي دا به م ليکولينه و انه ي زانا ي نيتو بر اودا چونه ته وه له وانه

... (Sikorski R. 1913, Tarski A. 1955, Stone M.H. 1936)

هر له م بواره ي زانستي زمان و ماتماتيک و جه بر دا زانا يان (Zwarts 1951, Quine W.V.O. 1919, Russell B. 1903, F. 1986) و زانا ياني ديش ليکولينه وه ي زانستانه يان بلا و کړدو ته وه به هو ي داهيتاني کومپيو ته ريش ده يان بابه ت و توژينه وه ي زانستي له سر زانستي زما ني - کومپيو ته ر په خش کراوه ته وه (Fried J. 1971, Schak R. 1973) Landsbergen S.P. 1977) نه وه ي شايه ني باسه کومپيو ته ر نامي تيکي زور سوود به خشه بو رتبازي گوتزانه وه له سينتاکسدا.

نووسيني کون، که پتونه دي به رتزماني کور دييه وه هه بيت و له لايه ن کورده و نووسرا بيت، له نيتو چو وه نه ما وه، به لام نووسه راني نا کور د تا ک

وتەرا باسیان کردوون، بۆ ویتنە لە شۆیتنەوارتیکی نووسیندا، که بە ئەلف و بیتی نەلبسانی نووسراوەتەووە لە سالی ۱۴۴۱ زا. لەلایەن چەند نووسەرێکەو نووسینەکه تەوابوو. هیتما بۆ ئەو کراو، کهوا (ماد)ەکان ئەلف و بیتیان هەبوو (Wahn 3e 1938) لەژێر تیشکی تیکستیتیکی کوردیدا لەم دەستنووسەدا ئەو روون دەبیتتەو، کهوا (ماد) و (کورد) سینۆنیمی یەک بوون. هەروا شیخ ابو بکر بن وحشیه النبطی لە بەرھەمی (شوق المستهام فی معرفۃ رموز الاقلام) دا، که لە سالی ۱۲۴۱ی کۆچی دەورووبەری (۸۲۱ زا.) دا نووسیویەتی ناوی دوو نووسەری کوردسینو شادوماسی سوراتی دەبات، که ئەلف و بیتی تایبەتیان بۆ زمانی کوردی داناو.

ئەو نووسراوانە، که لەچەند سەدەیهکی رابوردوودا لە بارە ی زمانی کوردیدا نووسراون و بەپارێزراوی ماون، ئەو بابەتانەن، که لەبەرھەمی گەرۆکە بیگانەکاندا بەر چاوە دەکەون که هەر یەکەو بە زمانی خۆی و بۆ مەبەستیکی تایبەتی و بەرپێازی کلاسیکی بە پێچر پێچری لە دەستوری زمانی کوردیان کۆلیووتەو (د. کوردۆیث - ۱۹۸۴).

لەم سەدەیدا کورد بایەخی بە رێزمانی خۆی داووە بەتایبەتی لە نیووی دووھەمی ئەم سەدەیدا پێشۆری لیتھاتووی کورد لەم بوارە دا هەلکەوتن و بەرپێازیکی زانستانە لە بابەتەکانی جۆراو جۆری رێزمانیان کۆلیووتەو، چ بە زمانی کوردی و چ بە زمانی بیانی، سینتاکسی رستە ی کوردی بابەتیکە هێژ بە تەواوی لە هەموو لایەنیکە نەکۆلدراووتەووە پتیبستی بە لیتکۆلینەو ی زێتر هەیه.

کەرەستە ی سەرەکی ئەم بەرھەمی بەر دەست ئەو بەرھەمە، که بەنیوی (سینتاکسی رستە ی سادە لە زمانی کوردیدا) یەولە سالی ۱۹۸۶ دا لە بەغدا چاپم کردووە، هەلبەت لە ژێر تیشکی دەیان دوابەرھەمی سینتاکسی بە زمانانی هۆلەندی، رووسی وئینگلیزی، بەو هیوا ی ئەم لیتکۆلینەو بەش بێتتە بنکەو سەرچاوە بۆ لیتکۆلینەو ی فراوانتری دی لەو بابەتانە، که لەم پەرتووکه مدا لیبانم کۆلیووتەو.

هۆلەندە ۱۹۹۶

فریزی ناوی

۱-۱ نوو به‌شانه‌ی ناخاوتن، که بهر کۆمه‌له‌ی فریزی ناوی ده‌که‌ون (ناو، ناوه‌لناو، جیناوو چاوگ) بۆیان هه‌یه‌ی رۆلی فریزی ناوی بگێرن، به‌لام له‌همان کاتدا فریزی ناوی ده‌توانیت رۆلی فریزی کاریش بگێریت (۲-۲۷).

۲-۱ کۆمه‌له‌ ووشه‌ی وه‌ک (نامه‌ ناردن)، که له‌ ناویک و چاوگیک پێکهاتوو له‌گه‌ڵ نه‌وه‌ی هه‌ر دوویان سه‌ر به‌کۆمه‌له‌ی ناو، که‌چی زیتر لا به‌ لای فریزی کاری ده‌کات تا فریزی ناوی، نامه‌ شوین که‌وته‌ی (ناردن) و هه‌رگیز شوین که‌وته‌ی بکه‌ری لیکسیکی ناییت، هه‌تا له‌ باره‌شدا، که بکه‌ری لیکسیکی له‌نیو رسته‌دا هه‌بیت، وه‌ک (دایکی نه‌شمیل) (نامه‌ ناردن)، لیره‌ دا به‌ هۆی پیدایه‌ بوونی بکه‌ری لیکسیکی کۆمه‌له‌ ووشه‌یه‌کی نوێ دانه‌رێژرا، به‌لکه‌ کۆمه‌له‌ ووشه‌یه‌کی دی هاته‌ پالته‌وه‌، که ده‌تواند ریت نه‌م رسته‌یه‌ی ژێرووی لێ دابه‌رێژیت:

دایکی نه‌شمیل نامه‌ی نارد.

۳-۱ کۆمه‌له‌ی ناوی بۆی هه‌یه‌ له‌ رسته‌دا له‌ چه‌ندین دۆخدا خۆی بنویشت، بۆ وینه‌ کۆمه‌له‌ ووشه‌ی (کچه‌ ژیکه‌له‌)، که فریزیکی ناوی پێکهاتوو له‌نیو رسته‌دا ده‌توانیت له‌م دۆخانه‌ی ژێروودا به‌ کار بێت: کچه‌ ژیکه‌له‌ که له‌گه‌ڵ پشیله‌ یاری ده‌کات (دۆخی سه‌رکاری). من کچه‌ ژیکه‌له‌ که ده‌ناسم (دۆخی به‌رکاری راسته‌وخۆ). پشیله‌ که‌ش له‌گه‌ڵ کچه‌ ژیکه‌له‌ که یاری ده‌کرد (دۆخی به‌رکاری تیان). من به‌لای مالی کچه‌ ژیکه‌له‌ که‌دا تێپه‌ریم (دۆخی خسته‌سه‌ر). نه‌گه‌ر له‌م رسته‌یه‌ی ژووروودا جیناویکی که‌سی جودا له‌بیرتی (کچه‌ ژیکه‌له‌) به‌کارین، نه‌وا نه‌م جیناوه‌ش هه‌مان نه‌م دۆخانه‌ی ده‌بیت، که (کچه‌ ژیکه‌له‌ که) هه‌یبوو:

نوو له‌گه‌ڵ پشیله‌ یاری ده‌کات (دۆخی سه‌رکاری).

من نه‌و ده‌ناسم (دۆخی به‌رکاری راسته‌وخۆ).

پشیله‌ که‌ش له‌گه‌ڵ نه‌ودا یاری ده‌کرد (دۆخی به‌رکاری تیان).

من به لای مالی نهودا تیه پریم (دوخی خسته سر).

۱-۴ له نیتو کومه له ی ناویدا ناو به شتیه به کی سره کی رۆلی سرکار ده گپیت.

نهو ناوه ی فریزی ناوی پتیک دیتیت بوی هیه نیشانه ی ناسیاری (-) (که)، نیشانه ی نه ناسیاری (-) یک // یک // هک) او نیشانه ی کۆ (-) (ان) و نیشانه ی ناسیاری و نیشانه ی کۆ تیکرا (-) هکان) و ههروا زۆر به ده گمه نیش نیشانه ی نه ناسیاری و نیشانه ی کۆ تیکرا (-) انیک) (۲) ی به کۆ تاییه وه بلکیت:

ف. ن. - ناو + نیشانه ی ناسیاری / گۆل+ - ه که پشکوت .

ف. ن. - ناو + نیشانه ی نه ناسیاری / گۆل+ - یک پشکوت.

ف. ن. - ناو + نیشانه ی کۆ / گۆل+ - ان پشکوتن.

ف. ن. - ناو + نیشانه ی ناسیاری + نیشانه ی کۆ.

گۆل+ - ه که + - ان پشکوتن.

ف. ن. - ناو + نیشانه ی کۆ + نیشانه ی نه ناسیاری کهس + - ان +

یک هاتن، کهس نایاناسیت.

دهور+ - ان + - یک به سرماندا تیه پرین، سهخت و ناخویش و

ناهه موار.

۱-۵ نهم نیشانانه ی ژووروو وه نه بیت تاییهت بیت هر به ناوه وه،

به لکو نهو به شانه ی دیش، که سر به کومه له ی ناون وهک (ناوه لئاو و

چاوگ) یش له گه ل هتندیک لهو نیشاناندا به کار دین:

ف. ن. - ناوه لئاو + - هکه // مهزن + - هکه هات.

ف. ن. - ناوه لئاو + - یک // مهزن + - یک هات.

ف. ن. - + - ان // مهزن + - ان هاتن.

ف. ن. - ناوه لئاو + - هکان // مهزن + - هکان هاتن.

ف. ن. - چاوگ + - هکه - نووسین + - هکه بنووسه

ف. ن. - چاوگ + - یک - نووسین - یک بنووسه .

ف. ن. - چاوگ + - هکان - نووسین + - هکان بنووسن.

۱-۶ نهم پرستانه ی ژووروو شتیه ی ساکارترین پرسته ی سادهن، که من

لهمه و بهر به پرستهی سادهی نه فره (۱۹۸۶) نیوم بردوون، چونکه بنجه سه ره کیتکانی پرسته پتیک دیتن و به به شانی سه ره کی پرسته ده ژمیردرین، هر ووشه یه کی دی هاو به شی دارشتنی پرستهی سادهی نه فره بکات، نهوا پرسته که له پرووی به شه کانیتوه زیتتر ده کات و فراوانتر، به لام پو لیان له پرسته دا ناسه ره کییه، چونکه ته و او کاری هه ردو و به شی سه ره کی پرسته ن.

۷-۱ فریزی ناوی بوی هه یه له ژماره یه کی راده به ده ره پتیک بیت، که به یارمه تی نامرازی به سته وهی (و) لیکده درین (۱-۲۱) له نیو نه و کومه له ناوییه دا ته نی جیناو نه و به رفراوانیهی بو نییه، که فریزی ناوی له ژماره دا بی ژماره بیت:-

ف. ن. - ناو + ناو + ناو + ناو ...

شاراو نه ناهیتاو شوشکاو نیناناو ... هاتن.

ف. ن. - ناوه لئاو + ناوه لئاو + ناوه لئاو ...

گه وره و بچووک و هورودو درشت و ... هاتن.

ف. ن. - جیناو + جیناو + جیناو + جیناو ...

توو نه و نه مانه و نه وان و ... هاتن.

ف. ن. - چاوگ + چاوگ + چاوگ + چاوگ و ...

ناخافتن و نووسین و چاندن و لیتان و ... قه ده غهن.

۸-۱ فریزی ناوی ده توانیت له به شه جوژاو جوژه کانی کومه لهی ناوی، که دیسانه وه هر به یارمه تی نامرازی به سته وهی (و) دا لیک ده درین دابریژیت:

ف. ن. - جیناو + ناو + چاوگ و ...

من و کتیب و خویندنه وه و ... جووتین.

ف. ن. - ناو + جیناو + ناوه لئاو ...

نیناناو توو پیرو مه زن و ... هاتن.

۹-۱ فریزی ناوی ده توانیت بریتی بیت له فریزیکی دیارخه ری، که له کومه لهی ناوی و به یارمه تی نامرازی خسته سه ری (- ی، ه) له دیالیکتی کرمانجی نیوه راست و (- ا، ه، ی، ی، - ین // - یت) له دیالیکتی کرمانجی ژوورودا دابریژیت (۱-۱۲)، (د).

کوردستان موکریانی ۱۹۷۸، ۱۹۸۶).

ف. ن. - ناو + ناو + ناو ... -

خوداوهندی شاولشکای خووری - خوداوهندیکی کوردستانی بوو.

ف. ن. - ناو + ناوه + ناو + ناو ... -

کچه مهزنگه‌کی مال - بهره و پیرمان هات.

۱- ۱۰ لهو بارانه‌دا، که فریزی ناوی له تاکه ووشه‌یه‌ک زیتیر بوو و نیشانه‌کانی ریزمانی له‌مه‌وهر باسکراویان له‌گه‌لدا هاتبوو، نه‌وا شوتینی نه‌م نیشانانه به پتی نه‌و به‌شانه‌ی کۆمه‌له‌ی ناوی که فریزی ناویان داریشتوووه نه‌و به‌شه ناوه‌ی رولی سهرکاری گیتراوه ده‌گۆزیت و هه‌روا نه‌و نامرازه سینتاکسییه‌ی فریزه‌که‌ی پیکه‌یتاوه، بو وینه نه‌گه‌ر فریزی ناوی له ناویک زیتیر پیکه‌یتاوه و به یارمه‌تی نامرازی به‌ستنه‌وه‌ی (و) لیتکدراپوون، نه‌وا نیشانه‌ی ناسیاری بو‌ی هه‌یه به‌یه‌کیکیانه‌وه، یا به‌کۆتایی هه‌موویانه‌وه بلکیت:

گول و باخ و ماله‌که و ... هی من.

گوله‌که و باخه‌که و ماله‌که و ... هی من.

۱- ۱۱ له‌م رستانه‌ی پیتشوو‌دا نه‌و ناوانه‌ی فریزی ناویان پیکه‌یتاوه له‌نیوان خۆباندایان هه‌یه له‌و باره‌دا نیشانه‌ی ناسیاریان پتوه بلکیت وه‌یا نه‌لکیت و جیتکه‌ی خۆیان نال و گۆز بکه‌ن، به‌بێ نه‌وه‌ی داریشتنی سینتاکسی رسته‌که تیک به‌جیت:

گول و مال و باخ و ... هی من.

باخ و گول و مال و ... هی من.

باخ و گول و ماله‌که و ... هی من.

مال و گول و باخه‌که و ... هی من.

۱- ۱۲ نه‌گه‌ر نامرازی سینتاکسی نیوان به‌شه‌کانی فریزی ناوی رسته‌کانی پیتشوو نامرازی خسته‌ سهریوو (۱-۹) نه‌وا نیشانه‌ی ناسیاریشیان هه‌ر له‌گه‌ل به‌کار دیت، به‌لام له‌م پنتانه‌ی ژیروو‌دا جیا‌وازیان ده‌پیت.

یه‌که‌م - هه‌ر ته‌نی یه‌ک ناو له‌ نیو فریزی ناویدا سهرکاری رسته

دهبیت، به پیچه وانهی (۱-۱۰-۱۱) که ناوه کان هموو سه رکاری
رستن.

دووم - نهو ناوانهی فریزی ناویان پیکه پیتاوه ناتوان له نیتو خویندا
شوتیان بگوتزنه وهو شوتنی یه کتر نال وگور بکن.
گولی باخی مال - ی ... - ه که ی ... هی منه.
* باخی گولی مال - ی ... - ه که ی ... هی منه.
* مالی باخی گول - ی ... - ه که ی ... هی منه.

۱۳-۱ نهو فریزه ناوییهی، که به شهکانی له ناوتیک زتتر پیکه اتبون و
به یارمه تی نامرازی به ستنه وهی (و) داپترابون و نیشانهی نه ناسیاریان
له گه لدا به کار هاتبو، نهوا پیرهوی هه مان یاسای (۱-۱۱) دهکات:
گولتیک و باختیک و مالتیک و ... هی من.
باختیک و گولتیک و مالتیک و ... هی من.
مالتیک و باختیک و گولتیک و ... هی من.

هه هه مان فریزی ناوی (۱-۱۲) که به هوی نامرازی خسته سه ردا
لینکدراوه، سه رکاره کهی تایبه تیتی نهوهی دهبیت، بۆ نهوهی دیارخهریکی
به پیش بکهویت، که به یارمه تی لینکدهری سینتاکسی فریزیکی دیارخهری
فراوانتر له نیتو خویندا پیک دهیتن :

چهند گولتیک باخی مال ... ی ... هی منه.
هیچ گولتیک باخی مال ... ی ... هی من نییه.

هۆخی فریزی ناوی

۱۴-۱ فریزی ناوی له هه رچ جووره به شی کۆمه لهی ناوی پیک
هاتبیت، دۆخی تایبه تی سینتاکسی خۆی دهبیت، که هه ر دۆخهش نامرازی
تایبه تی و باری تایبه تی خۆی ههیه :-

هۆخی راسته و هۆخی تیان

۱۵-۱ فریزی ناوی به گشتی هیچ نیشانهیهکی دۆخی پتوه نالکیت
وهه روا هیچ جووره نامرازیکیشی به پیش ناکهویت، هه ر وه کو له م رستانه ی
له مه و بهر به کار هاتبون، که هه موویان له دۆخی راسته و خۆ دان، دۆخی
ناراسته و خۆ زۆر به ده گمه ن به کار دیت، نهوش به رتگه ی نیشانه ی (-

ی) بز په سەنی نیرو (– ئ) بز په سەنی مەن، که بە زۆری لە نیو تیکستی فۆلکلۆریدا پارێزراوه، هەروا لە هیندیك شتیه زاری کرمانجی ژوووو و کرمانجی نیوه راستدا:

پاسەوانی بانگی کۆری کرد.

گولبە هاری تێم رام.

نامرازی (بە) یا (لە لایەن ...ە) بە پێش بکەر دەکەوێت و لە کاتی کدا بە کار دێت، که کاری فریزی ناوی بریتی دەبێت لە کارێکی کارابزر:

نەم کارە بە شارا دەکریت.

نامەکه لە لایەن گەوهەرەوه نێردراوه.

دۆخی بکەری

۱–۱۶ لە دۆخی بکەریدا پروودانی پروودا و بەتەواوی دەکەوێتە سەر بکەر، بەواتا ئەوێ که بەکارهههه دەستیت:–

شوان دوتنی سەری لە نازادی برای دا.

(شوان)، که فریزی ناوی رستهی پیتشووه و سەرکاره له دۆخی بکەری دایه و خۆی به ویستی خۆی کارهکهی نهنجام داوه، بۆیه جیاوازی ههیه لهگهه بکەریک، که خۆی نهنجامی نه داوه:

مال (هه که) پرووخوا.

مال به ویستی خۆی نه پرووخواه، بهلام کردهوه کهی پیتوه لکاوه، بۆیه لێرهدا دۆخی بکەری دروست ناکات، بهلام به گۆرینیک له دارهشتنی نەم رستهیهدا دهتواندریت دۆخی بکەری پیتک بیت، ئەویش به گۆرینی باری ئەو کاره، که لە نیو فریزی کاریدا به کار هاتوو له تینه پەر وه بۆ تپه پەر ده بیت، که به یارمهتی پاشگری (– اند) نهنجام دهدریت، هەروا له م باره ی ژووووودا (مال) نایسته بکەری رسته، چونکه کاری پیت نهنجام نادریت، به لکو نهو که سهی کاره که نهنجام ده دات، ئەو ده بیته بکەرو ئەو دۆخی بکەری دروست دهکات:–

سەرکهوت ماله کهی پرووخواند.

لهوانهیه خوتنه روه به هوێ رستهی (ماله که پرووخوا) وای بۆ بچیت، هەر چ رستهیهکی فریزی کاری له کارێکی تینه پەر پیتک هاتبوو، نه توانیت

فریژه ناویکهی له دۆخی بکهری دابیت، به لکو نهم باره هەر له گهه
هیندیک کاری تینه پەر پرووده دات، به لام له هه مان کاتدا له زمانی
کوودیدا کاری تینه پهری وا ههن، که پۆلی فریزی کاری ده گتیرن، فریزی
ناویان له دۆخی بکهریدا ده بیته:

نازاد بوو. (بکهر)، لیره دا به زۆری نهم جوژه پستانه بو وه لام دانوهی
پرسیاریک به کار دیت، بو وینه: کتی بوو له ده رگهی دا؟ نازاد بوو.
نازاد له دایک بوو. (سه رکار).

نازاد بوو. (تهواوکاری کاری فریزی کاری، که بکه ره کهی نادیاره و بو
- نهو- ده گه پیتته وه).

دۆخی بکهری له پسته دا لهو باره شدا ده بیته، که کاری فریزی کاری
کاریکی تیه پهر بیت:

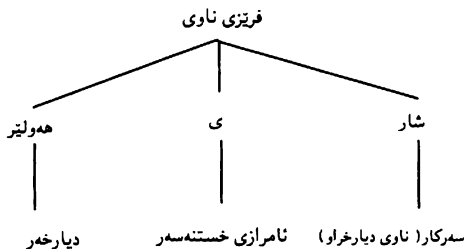
نازاد نامه ی نووسی. (بکهری لیکسیکی).

هۆخی خستنه سهر

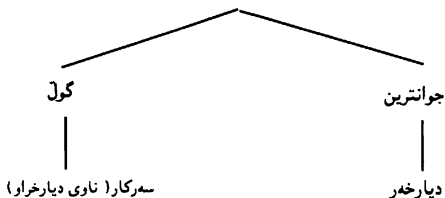
۱-۱۷ فریزی ناوی به یارمه تی نامرازی خستنه سهر (۱-۹) وه یا به بی
نامراز له دۆخی خستنه سهر دا ده بیت (۱-۱۳) که سه رکاره کهی هه رده م
ده بیته ناوی دیارخراو له نیتو فریزی دیارخه ریدا:

شاری هه ولتر میژووییه.

جوانترین گول هه لوهری.

فریزی ناوی

هؤھی بانگکردن

۱- ۱۸ نهم دۆخه به یارمه‌تی نامرازی بانگکردن داده‌پژیریت، که ده‌که‌ویته کوتایی ووشه‌ی بانگ کراوه‌وه: (ه) بۆ ره‌سه‌نی نیر و (ئی) بۆ ره‌سه‌نی می، که به‌شپوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی ناوی گشتین وه‌ک (کوپ، کچ، خوشک، برا، کاک، ژن، خال، مام):

کوپه بخوینه.

کچی بخوینه.

ده‌تواندریت به‌ریگه‌ی ده‌نگه‌وه، به‌به‌رزکردن و درتژکردنی نهم دۆخه ده‌ریبیریت، جا ووشه‌ی بانگکراو چ ناوی گشتی وه یا ناوی تایبه‌تی بیت:

کوپه (سیروان) بخوینه.

وا ریک ده‌که‌ویت، که هه‌ردوو ووشه‌ی گشتی و ناوه تایبه‌تیکه پتیکرا بۆ بانگکردن به‌کاریتن، نه‌وا لهم باره‌شدا نیشانه‌ی بانگکردن هه‌ر به کوتایی ناوه گشتیه‌که‌وه ده‌لکیت و هه‌رگیز ناچیتته سه‌ر ناوی تایبه‌تی:

کوپه سیروان بخوینه.

کچی نه‌شمیل بخوینه.

هیندیک جار بۆ زیتتر بایه‌خ دان به‌و که‌سه‌ی، که‌بانگ ده‌کرت، ناوه بانگکراوه که دوویات ده‌کرتیه‌وه، که دیسانه‌وه هه‌ره‌یه‌ریگه‌ی ده‌نگ به‌رزکردنه‌وه ده‌بیت:

کوپه کوپه بخوتنه .

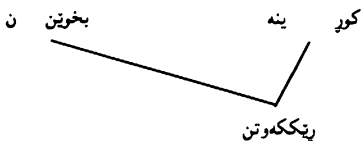
سیروان سیروان بخوتنه .

لهو باره‌دا، که ووشه‌ی بانگ‌کراو له یه‌ک که‌س زیت‌ر بوو، نه‌وا
نیشانه‌کانی بانگ‌کردن هر دیسانه‌وه به کوتایی ناوه گشتیتیکه‌وه ده‌لکیتن،
به‌لام (– یین) ده‌که‌ویتنه پیشیتوه، که نیشانه‌ی کوتبه، لهو باره‌دا کاری
ووشه‌ی کار له باری کوتا ده‌بیت:

کوپینه / کچینه بخوتن.

هرچه‌نده ته‌بایی له‌نیوان سه‌رکارو ووشه‌ی کاردا له رووی نیشانانی

مۆرفۆلتۆژیوه هه‌یه:

به‌لام نه‌و که‌سه‌ی، که پۆلی سه‌رکاری بینه‌وه نه‌و هیتز به‌کرده‌وه که هه‌ل
نه‌ستاره، به‌لکو وه‌کو له کاری ووشه‌ی کاررا دیاره قسه‌کار داوای پروودانی
کاریک لهو که‌سه ده‌کات که بانگی کردوه که‌واته نه‌وه‌ی که به‌کرده‌وه یه‌ک
هه‌ستابیت، که نه‌ویش بانگ کردن و داواکردنه نه‌وا نه‌و که‌سه‌یه، که‌داوا

کارتکه‌ی کردووه، که لهم جوړه رستانه‌دا هیچ نیشانه‌یه‌کی رتزمانی نییه بوژماره و رسه‌نی که سه قسه‌کاره‌که.

شوتنی سرکار و

پتوهندی به ووشی کاره‌وه

۱-۱۹ له زمانی کوردیدا سرکار هردهم به پیش ووشی کار ده‌که‌ویت، جا چ ووشی کاره‌که له کار پتکه‌ه‌تیت، یان له کومه‌له‌ی ناو:
سهره‌ست هات.

سهره‌ست براته.

له رسته‌ی دووه‌مدا (سهره‌ست براته) سرکار ووشی کار ده‌توانن شوتنی خو‌یان بگورن، که به گورینی واتای رسته‌که‌ش تا راده‌یه‌ک ده‌گوریت، بوژینه که ده‌لین (سهره‌ست براته) دو و اتا ده‌به‌خشیت (۱) خزمایه‌تی (۲) له وانیه برای دیشی ه‌بیت، چونکه به‌ناویکی گشتی ه‌والی تایه‌تی راگه‌یاندووه، بوژه دارشتنی رسته‌که ری له وه ناگرت، که برای دی ه‌بیت، به‌لام له و باره‌دا، که سرکار ووشی کار شوتنی خو‌یان نالوگور ده‌کن (برات سهره‌سته) له پال نه‌وه‌ی ه‌روه‌کو رسته‌ی پیشو و خزمایه‌تی ده‌گه‌یه‌نیت، نه‌وا له‌به‌ر نه‌وه‌ی ووشی کار ناویکی تایه‌تیه، پیناسه‌یه‌کی وا به سرکار ده‌به‌خشیت، که برایکی دی نه‌بیت، له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا نم رسته‌یه‌ی ژووروو جگه لهم واتایانه‌ی پیشو و اتایه‌کی دیش ده‌گه‌یه‌نیت، که جیا و ازیک‌ی ته‌واوی له‌گه‌ل رسته‌ی یه‌که‌مدا ه‌یه. که نه‌ویش واتای نه‌وه‌یه (برات نازاده).

هیندیک جار به مه‌به‌ستی زتر بایه‌خدان به سرکار، له رسته‌دا دووبات ده‌کرته‌وه:

سهره‌ست سهره‌ستی چی پالنه‌وانی میدان.

سرکار و ووشی کار ده‌توانن له رسته‌دا له رووی ووشو له رووی ماناوه یه‌ک بن:
تو توت.

نم رسته‌یه‌ی ژووروو واتای نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیت، که تو له هیچ بارتکه‌وه نه‌گورویت و ه‌روه‌کو خوت ماویت و ده‌تواندریت (تو) دوباره بگرتنه‌وه،

به مه‌به‌ستی زیتزر بایه‌خ دان به‌سه‌رکار:

تۆ تۆ پال‌هوانی مه‌یدانیت.

نیشان‌ه‌ی (نه‌ی) ناگردن، که ده‌که‌ویتته پیتش (تۆ) واتای گۆزانی باری
سه‌رکار ده‌به‌خشیت و نه‌وه‌ی شایه‌نی باسه (نه) بۆی هه‌یه به‌شداری له
دارشتنی رسته‌ی لیک‌دراو بکات:
نه‌تۆ تۆیت، نه‌منیش منم.

زۆر به ده‌گمهن ووشه‌ی کار به پیتش سه‌رکار ده‌که‌ویت، نه‌ویش له
هیندیک باری تاییه‌تیدا، به‌مه‌به‌ستی گه‌یاندنی هیندیک واتای
دیاریکراوی وه‌ک شانازی کردن، گه‌شینی کردن و ره‌شینی کردن:

کوردم من.

به‌خته‌وه‌رم من.

بێ به‌ختم من.

فراوانگه‌نی فریزی ناوی

۱- ۲۰ فریزی ناوی له چاو فریزی کاریدا له بواری فراوانگه‌رنیدا
له‌لایه‌ن به‌شه‌کانی دی رسته‌وه که‌متر فراوان ده‌کرت.

۱- ۲۱ فریزی ناوی بۆی هه‌یه نه‌ک هه‌ر له بکه‌رتیکی لیکسیکی زیتزر،
به‌لکو له بکه‌رتیکی لیکسیکی ژماره به‌ده‌ر پتکه‌هاتیت، که له‌نیو‌خۆیاندا
به یارمه‌تی نامرازی به‌سته‌وه‌ی (و) لیک ده‌درتین (۱-۷)، به‌لام به
ده‌گمهن له که‌کردن و له نووسیندا به‌م راده فراوانیه‌ی به‌کاردین وه‌ک:

نه‌شمیل و نازاد و شیرکو و هه‌لۆ و زانا و به‌هار و شادان و...
نامه‌یه‌کیان بۆ نووسه‌ره‌که نویسی.

ده‌تواندرت نهم فریزه ناوییه‌ی ژووروو، که له کوومه‌لیک بکه‌ر
پتکه‌هاتوه، هیتژ فراوانتری بکه‌ین، به خسته‌سه‌ری دیارخه‌رتیک بۆ هه‌ر
یه‌کیتیک له بکه‌ره‌کان، که به‌یارمه‌تی نامرازی خسته‌سه‌ر (۱-۹) پتیک
دیت:

نه‌شمیلی پارێزه‌رو نازادی پزیشک و شیرکو‌ی خوشکه‌زام و هه‌لۆی
دراوست و زانی ژیر و به‌هاری رۆژنامه‌نوس و شادانی لیتپرسراو و ...
نامه‌یه‌کیان بۆ نووسه‌ره‌که نویسی.

نهم پرسته‌یهی ژووروو بۆی هه‌یه فراوانتر بکرتت به پرته‌گی خسته
پالی دیارخه‌ری دی بۆ سه‌ر دیارخه‌ره‌کانی پیتش خویان، که به یارمه‌تی
نامرازی خسته‌سه‌ر پیتکدین:

نه‌شمیلی پارتزه‌ری دادگه و نازادی پریشکی نوژداری و شتیرکۆی
خوشکه‌زای من و هه‌لۆی دراوستی نیه‌وه و زانای ژیری فه‌رمانبه‌رو به‌هاری
رۆژنامه‌نووسی ده‌ستگه‌و شادانی لیتپرسراوی گه‌ره‌ک و ... نامه‌یه‌کیان بۆ
نووسه‌ره‌که نووسی.

هه‌ر بکه‌ری پرسته‌ی ژووروو بۆی هه‌یه زنجیره‌یه‌ک دیارخه‌ری له‌گه‌لدا
بیتت:

نه‌شمیلی پارتزه‌ری دادگه‌ی شاری سه‌یمانی و نازادی پریشکی نوژداری
نه‌خۆشخانه‌ی سه‌فین و شتیرکۆی خوشکه‌زای منی مامۆستا و هه‌لۆی
دراوستی نیه‌وه‌ی به‌پرتزو زانای ژیری فه‌رمانبه‌ری شاره‌وانی و به‌هاری
رۆژنامه‌نووسی ده‌ستگه‌ی خه‌بات و شادانی لیتپرسراوی گه‌ره‌کی زانیاری و
... نامه‌یه‌کیان بۆ نووسه‌ره‌که نووسی.

۱-۲۲ سه‌رکاری فریزی ناویش بۆی هه‌یه له ژماره‌یه‌ک زیتتر بیتت و
ئه‌ویش به یارمه‌تی نامرازی به‌سته‌وه‌ی (و) له‌نیو خۆیدا لینگ ده‌دریت،
به‌لام له پله‌ی فراوانیدا ناگاته راده‌ی فراوانکردنی بکه‌ر:

ده‌رگه‌و په‌نجه‌ره‌و دیوارو میتزو کورسی و ... بۆیه کران.
هه‌ر سه‌رکارێکی پرسته‌ی پیتشوو بۆی هه‌یه دیار خه‌رتکیشی له‌گه‌ل
بیتت، که به یارمه‌تی نامرازی خسته‌سه‌ر داده‌پرتتریت:

ده‌رگه‌ی ده‌روه و په‌نجه‌ره‌ی سه‌روه‌و دیواری ناوه‌وه و میتزی نووسین
و کورسی دار و ... بۆیه کران.

نهم فرتزه ناوییه‌ی ژووروو به هه‌مان پرته‌گی (۱-۲۱) فراوانتر ده‌کرتت:
ده‌رگه‌ی ده‌روه‌ی مال و په‌نجه‌ره‌ی سه‌روه‌ی ژووروو و دیواری ناوه‌وه‌ی
خانوو و میتزی نووسینی خرو کورسی داری گوتزو و ... بۆیه کران.

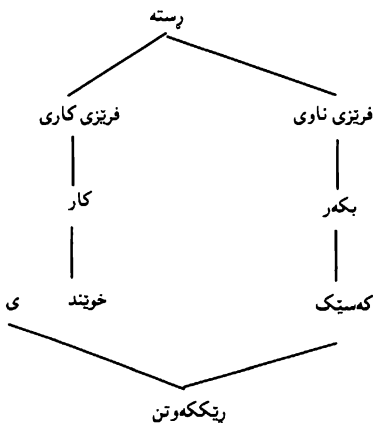
پرسته‌ی ژووروو جیاوازی له‌گه‌ل (۱-۲۱) له‌وه دایه، که له‌پال نهم
دیارخه‌رانه‌ش دیارخه‌ری دیش ده‌توانیتت به پیتش سه‌رکار بکه‌وه‌یت، به‌لام
له‌به‌ر نه‌وه‌ی سه‌رکاری پرسته‌کانی (۱-۲۱) بکه‌ری لیتکسیکی پرسته‌ن و

له ناوی تایبه تی پتیکهاتوون، دیارخهر له پیش خویان وهرناگرن:
 دوو ده رگه ی ده ره وه ی مال و چوار په نجه ره ی سه ره وه ی ژوورو و هم موو
 دیواری ده ره وه ی خانوو و یه ک میتزی نووسینی خرو شه ش کورسی داری
 گوژیو ... بو به کران.

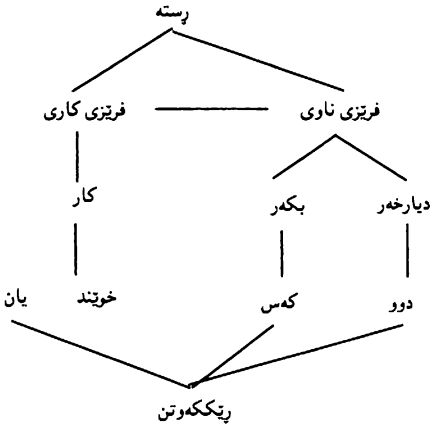
۱-۲۳ نه گه رچی دیارخهر پتوهندی راسته وختی به کومه له ی ناوه وه
 هدی، به لام نهو دیارخهرانه ی، که له ژماره و جیناوی چهندی و جیناوی
 دیار پتیکهاتوون رۆلتیکی دیاریکراویان له رتیک کهوتنی نیتوان فریزی
 ناوی فریزی کاریدا هدی، به تایبهت لهو بارانه دا، که به پیش سه رکاری
 رسته کهوتوون:

که سیک هات.

که سیک خویندی.

دوو کهس هاتن. چند کهس هاتن؟
 دوو کهس خوتندیان. چند کهس خوتندیان؟
 هه موو کهسم هاتن.
 هه موو قوتابی خوتندیان.

نه گهر هه مان نهو ژماره و جیناوانه ی رسته کانی پیتشو گوئزانه وه
 خرانه دوا ی بکه ره وه جیا وازیان له گهل یه کدا له م پنتانه ی ژتروودا ده بیت:
 (۱) بکه ری لیتکسیکی به یارمه تی نامرازی خستنه سه ر دیارخه ری
 له دوا ی خوی وه رده گرت.
 (۲) نهو ژماره و جیناوانه هیچ رۆلتیکیان له سه ر ریتکهوتنی بکه ر
 له گهل کاردا نابیت.
 (۳) ژماره کان و جیناوی چهندی مورفیمی بهندی (- ه م - و ه مین) به

کوژتاییانوه دهلکیتن.

کهسی دووهم هات. کهسی دووهم خویندی؟

کهسی همومومان هات. کهسی همومومان خویندی.

کهسی چندهم هات؟ کهسی چندهم خویندی؟

نوهی شایه نی باسه ههمان نم ژمارانهی ژووروو ههروا جیتناوه کانیش، که مؤرفیمی بهندی (— ه م — همین) یان پتوه لکاوه، بویان ههیه بکهونه پیتش ناوی دیارخراو (بکهرا)، بهلام لهم جوژه دارشتنانه یاندا هیچ کاریگه رتکیان بهسه رتکهوتنی نتوان بکهری نیتو فریزی ناوی و کاری نیتو فریزی کاریدا نایت.

دووهم // دووهمین کهس هات.

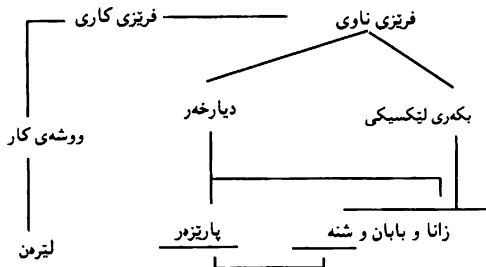
دووهم // دووهمین کهس خویندی.

چندهم // چندهمین کهس هات؟

چندهم // چندهمین کهس خویندی؟

۱-۲۴ نوو دیارخه ری. که ده که ویتسه دوای بکه رتک، که له چند ناویکی کهسی پتکهاتوهو به یارمه تی نامرازی به ستنه وهی (و) لیتکدراون، بوی ههیه بو هه موو بکه ره کان بکه رتته وه، وهیا هه ر تهنی بو بکه ری هه ره دوایی (۲-۲۹):

زاناو بابان و شنه ی پاریزهر لیرهن.

به‌دیارنه‌کهوتنی سهرکار

۱-۲۵ به دیارنه‌کهوتنی سهرکار یانی هه‌بوونی ووشه‌ی کار تهن‌نی له‌رسته‌دا له‌ زمانه‌ی کوردیدا کارتیکی ناساییه، هه‌تا نه‌گهر رسته ههر له ووشه‌ی کار پینک هاتبیت، نه‌وا جیناوی که‌سی لکاو، که به‌کو‌تایی کاری به‌شی کاره‌وه ده‌لکیت و کو‌تایی که‌سیش که‌به‌کو‌تایی نه‌و کو‌مه‌له‌ ناوه‌وه ده‌لکیت، که‌ پۆلی ووشه‌ی کاری گه‌پراوه و که‌س و ژماره‌ی سهرکار ده‌ست نیشان ده‌کات:

(ا)	(ب)	(پ)	(ت)
من دتیم	دتیم	من هاتم	هاتم
تۆ دتیت	دتیت	تۆ هاتیت	هاتیت
ژاله دیت	دیت	ژاله هات	هات
من و تۆ دیین	دیین	من و تۆ هاتین	هاتین
تۆ و زانا دین	دین	تۆ و زانا هاتن	هاتن
نه‌و و تارا دین	دین	نه‌و و تارا هاتن	هاتن

نه‌و رستانه‌ی، که‌به‌ر کو‌مه‌له‌ی (ا) و (پ) که‌وتوون، له‌سهرکارو ووشه‌ی کار پینکه‌هاتوون، به‌لام نه‌و رستانه‌ی کو‌مه‌له‌ی (ب) و (ت) سهرکاریان تیدا به‌کار نه‌هاتووه به‌لام به‌یارمه‌تی جیناوی که‌سی لکاوی (ـ م، ـ ت، ـ یت، ـ ین، ـ ن، ـ ن)، که‌ به‌کو‌تایی کاری رانه‌بوردووی تینه‌په‌ره‌وه ده‌نووسیتن و (ـ م، ـ یت، ـ ین، ـ ن، ـ ن). که‌ تهن‌نی به‌ کو‌تایی کاری رابوردووی تینه‌په‌ره‌وه ده‌لکیتن، که‌س و ژماره‌ی بکه‌ر ده‌زاندريت. له‌و کاتانه‌دا، که‌ کاری ووشه‌ی کار بریتی ده‌بیت له‌ کارتیکی تیپه‌ر، نه‌گهر له‌ کاتی رانه‌بوردوو بوو نه‌وا جیناوی که‌سی لکاوی (ـ م، یت، ـ یت، ـ ین، ـ ن، ـ ن) به‌کو‌تایی کاره‌وه ده‌لکیتن، هه‌تا له‌و بارانه‌شدا، که‌ سهرکارو به‌رکاریش له‌ رسته‌دا بن، هه‌روه‌کو‌ کاری رانه‌بوردوو و رابوردووی تینه‌په‌ر:

- من نامه ده‌نووسم. من ده‌نووسم. ده‌نووسم.
- تۆ نامه ده‌نووسیت. تۆ ده‌نووسیت. ده‌نووسیت.
- نه‌و نامه ده‌نووسیت. نه‌و ده‌نووسیت. ده‌نووسیت.
- ئیمه‌ نامه ده‌نووسین. ئیمه‌ ده‌نووسین. ده‌نووسین.
- ئیتوه‌ نامه ده‌نووسن. ئیتوه‌ ده‌نووسن. ده‌نووسن.
- ئه‌وان نامه ده‌نووسن. ئه‌وان ده‌نووسن. ده‌نووسن.

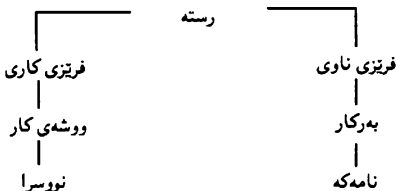
۱-۲۶ نه‌گهر ووشه‌ی کار کارتیکی رابوردوی تیتپه‌ر بوو، له کاتی هه‌بوون وه‌یا نه‌بوونی سه‌رکار له رسته‌دا جیناوی که‌سی لکاوی (س، ست، ی، مان، تان، یان) به‌کۆتایی کاره‌که‌وه ده‌لکین هه‌ر وه‌کو کاری رانه‌بوردوی تیتنه‌په‌رو تیتپه‌ر:

من نووسیم. نووسیم.
تۆ نووسیت. نووسیت.
نه‌و نووسی. نووسی.
نیمه‌ نووسیمان. نووسیمان.
نیتوه‌ نووسیتان. نووسیتان.
نه‌وان نووسییان. نووسییان.

۱-۲۷ له‌و باره‌دا که ته‌واوکاریک له‌ فریزی کاریدا به‌کاردیت و که به‌ به‌رکاری رسته‌که ده‌ژمێردریت، نه‌وا به‌ به‌کارهاتی سه‌رکارو به‌ به‌کار نه‌هاتی جیناوه‌ لکاره‌کانی (۱-۲۲) به‌ به‌رکاره‌وه ده‌لکین و له‌کاتی به‌کار نه‌هاتنیدا هه‌مان جیناوه‌ لکاوه‌کان به‌ کۆتایی کاره‌که‌وه ده‌نووسین و که‌س و ژماره‌ی بکه‌ر له‌ رسته‌دا ده‌نوین:

من نامه‌م نووسی. نامه‌م نووسی. نووسیم.
تۆ نامه‌ت نووسی. نامه‌ت نووسی. نووسیت.
نه‌و نامه‌ی نووسی. نامه‌ی نووسی. نووسی.
نیمه‌ نامه‌مان نووسی. نامه‌مان نووسی. نووسیمان.
نیتوه‌ نامه‌تان نووسی. نامه‌تان نووسی. نووسیتان.
نه‌وان نامه‌یان نووسی. نامه‌یان نووسی. نووسییان.

۱-۲۸ هه‌روا له‌و باره‌ دا. که ووشه‌ی کار بریتی ده‌بیت له‌کاری کارا بزر دیسانه‌وه بکه‌ر به‌دیار ناکه‌ویت، به‌رکاری رسته‌که له‌ رووی شوینه‌وه‌و نه‌ک له‌رووی نه‌رکه‌وه شوینی سه‌رکار ده‌گرت:

- سارده. ناوو ههوا سارده.
 رووناكه. ژوووره كه رووناكه.
 (۳) نهو رستانه‌ی، كه توانای روودانی شتیک دهرده‌برن وهك:
 ده‌بیئت. كاره‌كه ده‌بیئت.
 ده‌شیت. كاره‌كه ده‌شیت.
 (۴) نهو رستانه‌ی ناتوانایی روودانی شتیک دهرده‌برن، وهك:
 نابیت. كاره‌كه نابیت.
 (۵) نهو رستانه‌ی واتای داواكردن و فرمان كردن ده‌به‌خشن. وهك:
 بخوتنه. تو بخوتنه.
 برۆن. نیتوه برۆن.
 (۶) نهو رستانه‌ی له‌شیتوه‌ی پرسیار كردن، وهك:
 كه‌ی بگه‌رتینه ماله‌وه؟ كه‌ی نیتمه بگه‌رتینه‌وه ماله‌وه؟
 ده‌چنه كوئ؟ نیتوه ده‌چنه كوئ؟
 نیتوه بو كوئ ده‌چن؟

فوتیزی کاری

۲-۱ كار به هه‌موو ده‌مكاته‌كانی به بنچینه‌ی فوتیزی کاری نیتو رسته ده‌ژمیردیت.

كار به تهنی بۆی هه‌یه رسته دا‌پرتزیت و واتا‌یه‌کی ته‌واو بیه‌خشیت و به یارمه‌تی نهو بگه‌ره لكاوه‌ی، كه به كۆتاییه‌وه لكاوه، كه‌س و ژماره‌ی بگه‌ر ده‌ناسریت، بۆ وینه: (ده‌نووسم) رسته‌یه‌کی ساده‌یه و له (نووس - ره‌گی کاری تیتسهر) و (م - جیناری لكاوی كه‌سی یه‌كه‌می تاك) { دا‌پرتزروه، لیره دا‌کاری (نووسی) هه‌ر تهنی یه‌ك واتا ده‌به‌خشیت، به‌لام نهو بابه‌ته‌ی، كه ده‌نووسریت، له‌وانه‌یه (نامه، ووتار، لیتكۆلینه‌وه، هۆنراوه، وانه، ...) بیئت، هه‌روا نهو كه‌ره‌سته‌یه‌ی، كه پیتی ده‌نووسریت (خامه، پاندان، كۆمپیوتەر و ...) بیئت، وه نه‌بیئت هه‌موو كاریك له‌زمانی كوردیدا هه‌ر تهنی یه‌ك واتا بیه‌خشیت، به‌لكو كار هه‌یه له‌یه‌ك واتا زیتر ده‌به‌خشیت، بۆ وینه (هه‌لی ده‌گه‌رتنم) له‌گه‌ل نه‌وه‌ی واتای نهم دیو نهو دیو كردن ده‌به‌خشیت، بۆی هه‌یه واتای دیش بدات به ده‌سته‌وه، هه‌ر وه‌ك

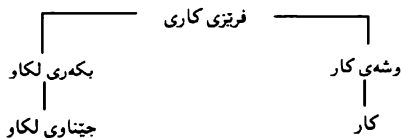
که سیتک له دژی که سیتیکی دی وه یا له دژی بیرتیک یاخی بکه م، هه مان بار له گه ل کاری نیو رسته ی (ده نیونیم) بهرچاو ده که ویت له گه ل نه وه ی واتای نواندنی مندال یا که سیتک ده که به نیت، له هه مان کاتدا واتای پیشاندانی کرده وه بکه و نواندنی هه لو تستیکیش ده به خشیت (۳).

۲-۲ کار گرنگترین به شی ناخاوتنه، چونکه له گه ل نه وه ی رووداو ده ده بریت، هاو به شیتیکی گرنگی نه و نه رکه ده کات، که پیتی سپیترراوه و باسی نه و رووداوه ده کات، که بکه نه نجاسی ده دات، یا نه نجاسی داوه، هه روا فەرمانیتیک، داواکارییه ک وه یا سه رسورمانیتیک پیشان ده دات.

۲-۳ له بهر نه وه ی هه بوونی کار له رسته دا بو پالپشت گرتنی سه رکاره. بویه سه رکار له و بارانه دا ده بیته پالدرای نه و کاره ی، که رۆلی ووشه ی کاری گیتراوه، نه وه ی شایه نی باسه نه و فریژه ناوییه ی، که رۆلی سه رکار ده گیترت، بوی هه یه رۆلی پالپشتی یانی ووشه ی کاری رسته ش بگیترت (۱-۱).

۲-۴ هه ر کاریکی فریزی کاری له کاتی فراوان کردنیدا به لایه نی که مه وه بکه رتیکی ده بیت، به لام نه و بکه ره هه رگیز ناچیتسه نیو بازنه ی فریزی کارتوه.

۲-۵ نه و کاره ی، که رۆلی ووشه ی کار له رسته دا ده گیترت، هه تا نه گه ر بکه ره که ی لیتکسیکیشی نه بیت، نه و خوی بکه رتیکی لکاوی پتوه لکاوه، که که س و ژماره ی بکه ره ده ستنیشان ده کات:

۲-۶ کار بوی هه یه نه م به شانیه ی رسته ی له گه لدا بیت: بکه ری جیناوی، که به یارمه تی جیناوی لکاو داده ریترت. بکه ری لیتکسیکی، که به یارمه تی کومه له ی ناوی (ناو، جیناو،

ناوه‌لناو) پیتکهاتوره.

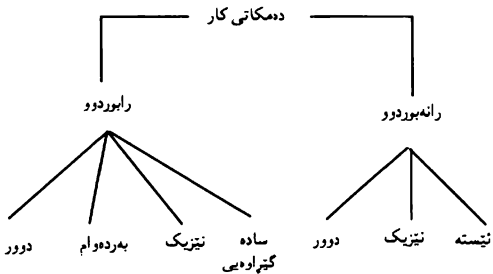
به‌رکاری راسته و خو و به‌رکاری تیان.

ناوه‌لووشه‌ی کار (چۆنیه‌تی، شوین، کات، هو).

که‌واته له‌ریتگی تایبه‌تیتی کاری نیتو فریزی کاریدا له‌رسته‌دا لک و پۆیتیکی زۆر ده‌بیتته‌وه و هر به‌هۆی نه‌وه‌وه ده‌تواندریت به‌ش‌ه‌کانی دی‌رسته بزانددریت، بۆیه‌ کار بۆی هه‌یه به‌ بنج و بنه‌وانی رسته بژمیردریت، هه‌روه‌کو ده‌بیین سهرکاری نیتو فریزی ناویش هر به‌ هۆی کاره‌وه ده‌زاندریت و ده‌گۆردریت.

فریزی کاری و ده‌مکاته‌گانی کار

۲-۷ کار چه‌ند جوژه کاتیک پیتشان ده‌دات، وه‌ک: رانه‌بوردوو، که مه‌به‌ستی له‌کاتی ناخافته، یا ده‌می دادیت، رابوردوو، که کاتی بۆ پیتش ناخاوتن ده‌گه‌ریتته‌وه، کاری فه‌رمانکردن رووداوه‌که‌ی بۆ کاتیک تایبه‌تی، ناگه‌ریتته‌وه، به‌لکو واتای کاره‌که وا ده‌گه‌یه‌نیت، که له‌ داهاتووودا روویدات:

۲-۸ ده‌مکاتی کاری رانه‌بوردوو له‌رووی واتای کاره‌وه زۆر فراوانه، چونکه بۆی هه‌یه واتای روودانی کار له‌کاتی نیتسه، یانی له‌کاتی ناخاوتن، یا نیتزیک وه یا دوور ببه‌خشیت، بۆ وینه له‌رسته‌ی (شارا

ده پروات) دا هر سځ و اتای کات ده توانیت خوی تیدا بنوینیت : نیسته ، نیزیکی و دوور، به لامل نه گهر ووشه یه کی دی له نیو رسته که دا په یدابوو بؤ نه وهی کاتی روودانه که به شتویه کی روونترو ناشکرا تر پیشان بدات، نهوا هر سځ کاته که بهم شتویه یی لاپه رهی داهاتوو له هه مان رسته دا خوځیان ده نوین:

شارا نیسته ده پروات. (کاتی ناخاوتن).

شارا به یانی ده پروات. (کاتی داهاتووی نیزیکی).

شارا سالتیکی دی ده پروات. (کاتی داهاتووی دوور).

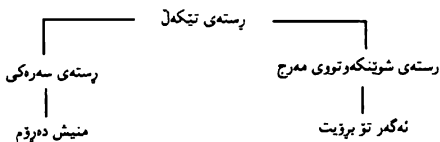
۲-۹ له دیالیکتی کرمانجی ژوورودا مؤرفیتیکتی بهندی تایبته هه یه، که نهم نهرکه ریزمانییه و اتای روودانی کار له داهاتوودا ده به خشیت و نهم مؤرفیتمه بنده، به پیش ره گی کار ده که ویت: نهم دی گوهن خوه دهمه ته پاشی بهینه کی.

۲-۱۰ له کاتی به کار هیتانی کاری رانه بوردوو له رسته ی تیکه لئی مه رجدا (۲-۱۴) نه وه روودانی کاره که پیوهسته به روودانی کاری نیو رسته ی شوین که وتووی مه رجدا، که واته روودانی کاره رانه بوردوو که له رووی روودان و له رووی کاتدا به کاری رسته ی مه رجدا بنده، بویه ده بینین نهم جوړه کاره رانه بوردوو هی، که له فریزی کاری رسته ی سه ره کی تیو رسته ی تیکه لدا خوی ده نوینیت کاتی روودانی رووداوه که ی به وه لامي روودانی کاری رسته ی مه رجدا پیوهسته، بویه نازاند ریت کاتی روودانه که ی نیسته، داهاتووی نیزیکی، یا له داهاتووی دووردا ده بیت:

نه گهر تو برویت، منیش ده روم.

کاتی روودانی رویشتنی من به کاتی روودانی رویشتنی تووه بنده، نه گهر چی کاری (ده روم) به شداری دارپشتنی رسته ی سه ره کی رسته ی تیکه لئی مه رجی کردووو رسته یه کی هه والگه یه نهری ساز کردووو، به لامل له رووی گه یاندنی هه والی کاتی روودانی رووداودا کم و کورتی هه یه، که نه ویش بؤ کاتی روودانی کاری رسته ی شوینکه وتووی مه رج ده گه پته وه.

۲-۱۱ نهو کاره رانه بوردوو هی، که به یارمه تی نیشانه ی (نا) ی ناکردندا ناکراوه، رووداوه که تییدا هیژ رووی نه داوه، به لامل له هه مان کاتدا

ده‌توانیت و اتای کاتی نه‌وه ببه‌خشیت، که له‌کاتی نیسته داهاتووی نیتزیک وه یا له داهاتووی به‌کی دووردا کاره‌که ڕوو دده‌ات و هه‌روا وه‌ک ده‌بینین له هه‌مان کاتدا به‌وی هه‌یه هه‌یج کاتیکیش نه‌به‌خشیت:

نه‌ناهیتا ناخوتنیت.

کاری ناکراوی نیو فریزی کاری به‌وی هه‌یه و اتای ڕوونه‌دانی ڕووداو بگه‌یه‌نیت:

دلی نافرته له‌گه‌ل تیه‌ر ڕوونی کاتدا ناگۆریت.

۲-۱۲ کاری ڕانه‌بوو له‌ نیو فریزی کاریدا نه‌م کات و مه‌به‌ستانه‌ی ژێروو ده‌به‌خشیت:

- ۱) ڕوودانی ڕووداو له‌ کاتی ناخوتندا، که زۆر به‌ کاردیت و باوه. هه‌ژه‌ چاره‌پتی ده‌ستگیرانی ده‌کات.
- ۲) ڕوودانی ڕووداو له‌ داهاتوودا چ نیتزیک بیت و چ دوور: به‌جیتی ده‌هینم و ده‌به‌ که‌سیکی نامۆ بۆ نه‌و.
- ۳) خوو ڕه‌وشتیک، که یه‌کیتک له‌گه‌لیدا ڕاهاتبیت: ژوان هه‌موو به‌یانیه‌ک وه‌رزش ده‌کات. جریوه زوو ده‌نویت.
- ۴) ده‌رپینی فاکتی ڕووداوانی سرووش: هه‌ور له‌ هه‌لم په‌یدا ده‌بیت. به‌هاران له‌ گوورستاندا باران زۆر ده‌باریت.
- ۵) ڕووداوێک ده‌رده‌بیت، که له‌ هه‌موو کاتیکدا ڕووده‌ات، به‌ واتا پته‌وه‌ندی به‌ کاتیکێ دیاریکراودا نییه: ماسی له‌ نیو ناو ده‌ژیه‌ت.

۲-۱۳ کاری رابوردوو به همسو بواره جوراو جوره کانی کاتیوهی بوی هدیبه له رسته‌دا رۆلی فریزی کاری بگتیریت، بۆ وینه، که ده‌لتین (من وانهم خوتیند) کاری (خوتیند) که کارتیکی رابوردووی ساده‌یه، له پرووی دهرپینی روودانی ههمان کاردا له ده‌مکاتی رابوردووی نیتزیکدا جیاوازی هدیبه کاری رابوردووی نیتزیک نیشانهی تاییه‌تی ریزمانی خۆشی هدیبه، که به کۆتایی ره‌گی کاری رابوردوو ده‌لکیت (من وانهم خوتیندوه) که لهم جوره دارشته‌ی کاری رابوردوودا وا تیده‌گه‌ین، که‌وا روودانی کاره‌که بهر له کاتی کسه‌کردندا به ساوه‌یه‌کی زۆر که‌م روویداوه نه‌و فریزه کارییه‌ی، که کاره‌که‌ی بریتییبه له کارتیکی رابوردووی به‌رده‌وام واتای روودانی رووداو له رابوردوودا تا کاتی نیسته به بی‌پچران ده‌گه‌یه‌نیت (من وانهم ده‌خوتیند) که به یارمه‌تی نیشانهی ریزمانی (ده -) داده‌پتیریت و به‌پیش ره‌گی کاری رابوردوو ده‌که‌ویت و له‌و بارانه‌شدا نه‌گه‌ر به‌رکار له رسته‌دا نه‌بوو، نه‌وا جیناوی لکاوی که‌سی ده‌که‌ویتته نیتوان نیشانه‌که‌و ره‌گی کاری رابوردوو، (من ده‌م خوتیند) کاتی روودانی کاری رابوردووی دوور له‌و کاته به‌سه‌ر چووانه دوورتره. که له‌مه‌وه‌ر باس‌م کرد.

کاری رابوردووی دوور به‌هاوبه‌شی کردنی کاری (بوو) داده‌پتیریت، که ده‌چیتته سه‌ر ره‌گی کاری رابوردووی ساده (من وانهم خوتیندبوو).

۲-۱۴ له رسته‌ی تیکه‌لی مه‌رجدا (۲-۱۰) که کاری رابوردوو هاوبه‌شی دارشته‌ی رسته‌ی شوین که‌وتووی مه‌رج ده‌کات له‌گه‌ل نه‌وه‌ی کاره رابوردوو‌که واتای کاتی روودان له رابوردوودا نابه‌خشیت، هه‌روا روودانی رووداو‌که له کاتیکی دیار‌یکراویشدا ناگه‌یه‌نیت، نه‌گه‌رچی دارشته‌ی کاره‌که وه‌ک دارشته‌ی رابوردوو، به‌لام بۆی هدیبه هه‌ر سه‌ کاتی روودان (داهاتوو، رانه‌بوودوو و رابوردوو) بگه‌یه‌نیت.

نه‌گه‌ر رۆیشت، له‌گه‌لی ده‌رۆم.

لهم رسته‌یه‌ی ژوو‌روودا کسه‌کار مه‌به‌ستی نه‌وه‌یه بلیت: نه‌گه‌ر به‌رات، له‌گه‌لی ده‌رۆم.

۲-۱۵ له به‌ر رۆشنایی نه‌و بوارانه‌ی کاتی کاری رابوردوودا، کاری رابوردوو له فریزی کاریدا به‌م جورانه‌ی ژیروو به‌کار‌دین:

رسته‌ی تیتکه‌ل

رسته‌ی سهره‌کی

له‌گه‌لی ده‌پۆم

رسته‌ی شوپنکه‌وتووی مهرج

نه‌گهر رۆیشت

١) روودانی رووداو له‌کاتیکێ نه‌بسۆلوته‌دا، که له‌کاتی کسه‌کردندا رووده‌دات و له‌گه‌ل ته‌واوکردنی کسه‌دا ته‌واو ده‌بیت:

تادوخپیا له‌ ژووری تو‌خه‌وت.

من سویندم دايت.

به‌ خودتی مه‌زنم سپاردیت.

ده‌وله‌تانی مه‌زن نه‌و پرپاره‌یان دا.

نه‌وان نامه‌یان بو‌ تو‌ نارد.

٢) روودانی رووداو له‌ کاتیکێ رابوردووی نیشیک کاتی رانه‌بوردو

ده‌به‌خشیت:

نه‌م رووداوانه‌ بی‌ هیوایان کردووه.

تادوخپیاو نه‌ناهیتا دوا که‌وتن.

٣) روودانی کار له‌ کاتی رابوردوودا و به‌رده‌وام بوونی رووداوه‌که‌ تا

کاتی کسه‌کردن:

شاوشکا گولی ده‌کری.

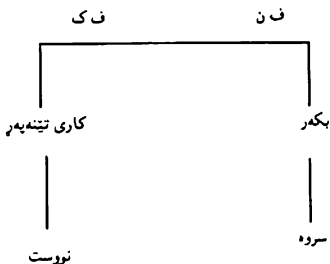
نه‌ناهیتا نامه‌کانی بو‌ ده‌گه‌رانده‌وه.

٤) روودانی رووداو له‌ رابوردوویه‌کی دووردا:

قوتابیه‌که‌ دوا که‌وتبوو، بو‌یه‌ به‌ په‌له‌ بوو.

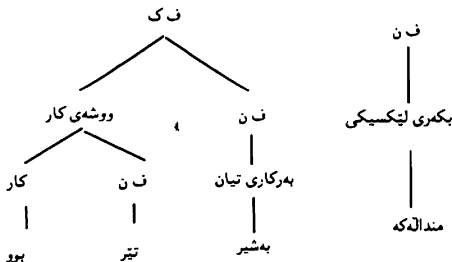
کاری تینه‌پەر له فریزی کاریدا

١٦-٢ نهو کاره‌ی له‌رسته‌دا دۆخی به‌رکاری دروست ناکات و کاربگه‌رتکه‌ی هه‌ر له‌سه‌ر بگه‌ر ده‌بیت، به‌کاری تینه‌پەر داوه‌ندریت:

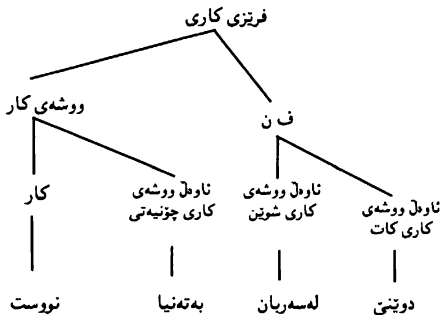
١٧-٢ له‌گه‌ل نهوه‌ی نهو رسته‌یه‌ی، که فریزی کاری بریتسی ده‌بیت له‌کاری تینه‌پەر به‌رکاری راسته‌و خۆی له‌گه‌لدا نایه‌ت، به‌لام بۆی هه‌یه به‌رکاری تیانی له‌گه‌لدا بیت:

منداله‌که به‌شیر تیر بوو.

۱۸-۲ نهو فریزه کاریبهی، که له کاریکی تینه په پیکهاتوه، کاره کهی بوی ههیه کات و شوتین چۆنیه تی روودانی کاره کهی پیشان بدات:

دوتینی شو سروه له سهریان به تنیا نووست.
سروه دوتینی شو به تنیا له سهریان نووست.

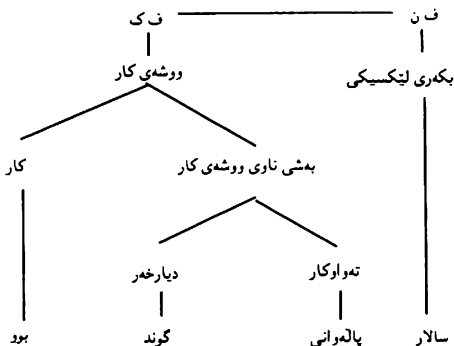

۱۹-۲ کاری تینه په به هاوکاری ته او کاریک، که بریتی ده بیت له کومه لهی ناو ده توانن تیکرا رۆلی فریزی کاری بگتیرن، لهو کارانه، که رۆلینکی چالاکی ههیه لهم بواره دا کاری (بووه)، که له چاو کارانی هه بووندا زیت به کاردیت، نه مه شیان بۆ واتای هه بوونی گشتی کاری (بوو) ده که ریتسه وه، هه روا توانای ته اوای گهردانکردنی له کاتی رابوردوو و رانه بورودا ههیه:

سالار پاله وان بوو.

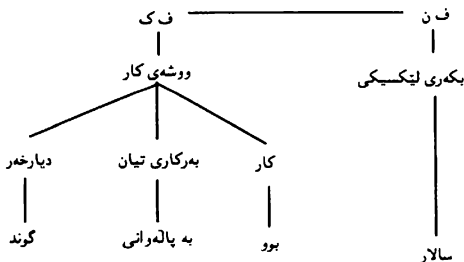
۲۰-۲ نهو فریزه کاریبهی، که له ته او کاریک و کاریکی تینه په پیکهاتوه، ته نهی دیار خه ر بۆی ههیه بکه ویته نیتوانیان:

سالار پاله وانی گوند بوو.

۲-۲۱ ته‌اوکاری کاری تینه‌په‌ر بو‌ی هه‌یه له‌گه‌ل کاردا جینگۆرکێ بکات، که به‌یاره‌ته‌ی نامرازه‌ی پی‌وه‌ندی (به) داده‌پێژریت و ده‌که‌وێته‌ نیوان کارو ته‌اوکاره‌که‌ی، به‌لام له‌م باره‌دا نامرازو ته‌اوکاره‌که‌ی رۆلی به‌رکاری تیان ده‌گێرن:

سالار بوو به‌پاله‌وانی گوند.

نعم دوو رسته یه ی ژووروو :
سالار پالنهوانی گوند بوو .
سالار بوو به پالنهوانی گوند .

هر چه نده له پرووی دارشستی فریزی کارتوهیان جیساوازن، بهواتا له پرووکه شهوه، بهلام له پرووی واتاره یه کن .

۲-۲۲ ههروه کو ده بینین به شتیه یه کی گشتی تهواوکاری تینه په پ به پیش کار ده که ویت، نهک هه ره له گه ل کاری (بوو) دا، به لکو له گه ل هه موو کارتیکی تینه په پدا، هیندیک جار ریککه وتن و ته باییه که له نیتوان کاری تیپه رو کاری تینه په پدا ده بینین، ههروه کو ریککه وتنی به کار هاتن له نیتوان کاری (کهوت)ی تینه په رو کاری (کرد)ی تیپه ر، که جیگه ی یه کتر ده گرنه وه راسته له پرواله تی دهروه یاندا جودان، بهلام له واتادا یه کن:

شوان به بیانین ده که ویته کار .
شوان به بیانین کار ده کات .
بالنده کان که وتنه فرکه .
بالنده کان فرکه یان کرد .

کاری تیپه ره فریزی کاریدا

نوو رسته یه ی فریزی کاری له کاری تیپه ر دارپژراوه، بو ی هه یه دوخی بهرکاری تیدا هه بیت، بهلام مەرچ نییه هه میشه بهرکار له رسته دا به کار بیت وهک (من ده نووسم) .

کاری تیپه ر له وانه یه له بهرکاریک زیتر بگریته خو ی، بهلام هه رته نی یه ک بهرکاری له دوخی راسته وخودا ده بیت، نهوانی دی له دوخی تیاندا ده بن . ههروه کو له م رستانه ی ژیروودا له کاری تیپه ری (گۆرپوه) دا ده نین:

سروه له گه ل زانا سیتی به لیمو گۆرپوه .
سروه سیتی له گه ل زانا به لیمو گۆرپوه .
سروه سیتی به لیمو له گه ل زانا گۆرپوه .
سیتی سروه له گه ل زانا به لیمو گۆرپوه .
سیتی له گه ل زانا سروه به لیمو گۆرپوه .

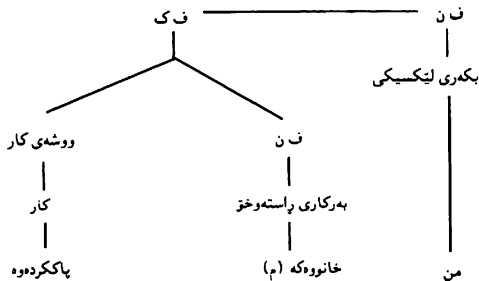
لهم پرستانه‌ی ژورورودا کاری (گۆپتوه) چوار بهشی رسته‌ی له‌گه‌ل هاتووه، که بریتین له بکه‌ری لیکسیکی و بکه‌ری لکاو، دوو بهرکاری تیان و یه‌ک بهرکاری راسته‌وخۆ.

هه‌مان نهم پرستانه‌ی ژیتوو بۆیان هه‌یه بهشتیکی دیشیان بکه‌ویتته سه‌رو به‌مه‌کاری (گۆپتوه) له توانایدا ده‌بیت پینج بهشی له‌گه‌لدا بیت، که به یارمه‌تی (بۆ، به‌رامبه‌ر) داده‌پێژریت:

سه‌روه له‌گه‌ل زانا سیتیو به‌لیمۆ بۆ دره‌مه‌تیک گۆپتوه .

٢٤-٢ هه‌ر کارێکی تێپه‌ر، که کۆمه‌له‌ی ناوی وه‌ک ناوو ئاووه‌لناوی له‌گه‌ل دا بیت، بۆ وینه (سارپژکردن، رێ گرتن، پاک کردن، پر کردن و...) له‌ زمانێ کوریدا له‌ دوو باری سینتاکسیدا خۆی ده‌نوینیت باریکیان دانه‌یه‌کی لیکدراوی یه‌کگرتووه، که هه‌یج بهشتیکی رسته ناکه‌ویتته نیتوانیان جگه له بکه‌ری لکاو نه‌بیت، که له کاتی به‌کارهاتنی بهرکاردا ده‌که‌ویتته نیتوانیان:

من خانووه‌که‌م پاک‌کرده‌وه.

من پاک (م) کرده‌وه.

له‌و بارانه‌شدا، که بهرکاری تیان یا هه‌ر بهشتیکی دی ناسه‌ره‌کی رسته به‌شداری داریشتنی رسته بکات، نه‌وا نه‌و دانه یه‌کگرتووه‌ی سینتاکسی

ناو یا ناوه‌لناو که له‌گه‌ل کاری فریزی کاریدا پیتکیان هیتناوه، ههر به یه‌ک‌گرتویی له‌نیو رسته‌که‌دا ده‌میتنه‌وهو به‌شیتوه‌یه‌کی گشتی لیتک دانا‌پرین:

من بۆ تۆم پاک‌کرده‌وه.

من خانووه‌که‌م بۆ تۆ پاک‌کرده‌وه.

دوینتی من خانووه‌که‌م بۆ تۆ پاک‌کرده‌وه.

دوینتی من هه‌موو خانووه‌که‌م بۆ تۆ پاک‌کرده‌وه.

دوینتی من هه‌موو خانووه‌که‌م به‌ ناو بۆ تۆ پاک‌کرده‌وه .

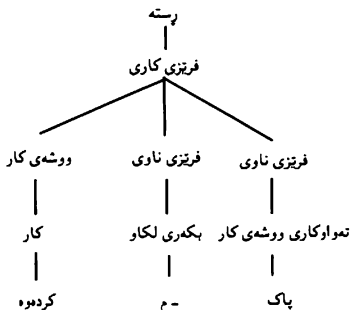
دابیرانی نه‌و دانه سینتاکسییه‌ی ژووروو ههر له‌و باره‌دا ده‌بیت، که بکه‌ری لکاو ده‌که‌و‌یتته‌ نیتوانیان، نه‌و‌یش له‌کاتی به‌کارنه‌هیتانی به‌رکاری راسته‌وخۆ تیاندا ده‌بیت، که بکه‌ره لکاوه‌که به‌ کۆتایی نه‌وه‌وه نووساوه:

من بۆ تۆم پاک‌کرده‌وه.

من پاک‌م کرده‌وه.

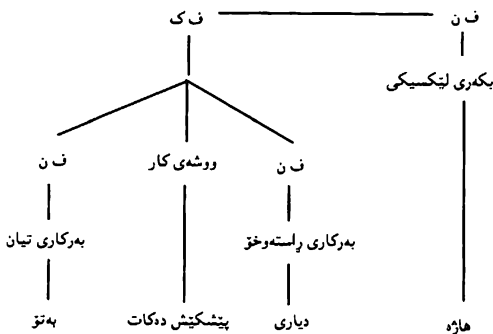
پاک‌م کرده‌وه.

باری دووه‌م نه‌و دانه سینتاکسییه‌یه، که بۆی هه‌یه وه‌ک دانه‌یه‌کی یه‌ک‌گرتوو خۆی بنوینیت، وه‌یا ریتگه به‌ به‌رکاری تیان ده‌دات، بۆ نه‌وه‌ی بکه‌و‌یتته‌ نیتوان نه‌و فریزه‌ کارییه‌ی، که له‌ ناو ناوه‌لناو کارتیک پیتک

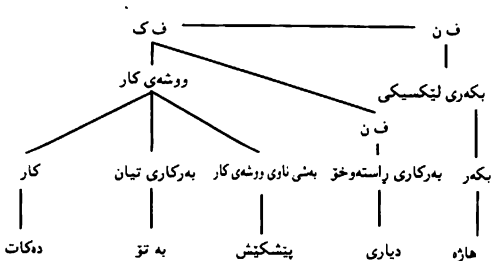

هاتووه:

هاژه دیاری پیشکیش دهکات به تو.

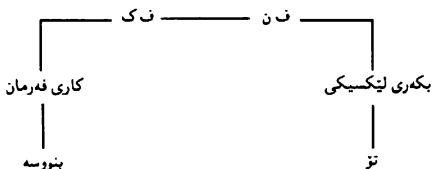

هاژه دیاری پیشکیش به تو دهکات.

کاری فرمان له فریزی کاریدا

۲-۲۵ کاری فرمان له رووی رووداوه وه له گهل کاره کانی دیدا جیاوازی ههیه، چونکه له واتای کات به دهره، نه گهر به کهسی بهرامبه فرمان بلیتین (بنووسه) نیمه لیتره دا ههر تهنتی داوای کاری نووسینی لتی ده کهین، نه گهر وهلامی داخوازتیکه ی نیمه ی دایه وه، نهوا کارتیک نه نجام ده دات، که سه ربه خوویه و پتوهندی به کاری فرمانه وه نییه، نه گهر وهلامی داخوازتیکه ی نیمه ی نه دایه وه، نهوا هیچ کارتیکه ی نه نجام نه داوه، که واته له هه ردوو باردا له باری وهلام دانه وه له باری وهلام نه دانه وه شدا کاری فرمان داخوازتیکه به بی کات و هه رگیز ده مکاتی فرمان روودانی رووداوانوینتیت، به لکو واتای رووداوه به خشتیت له رووی داخوازتیکه ی له رسته ی (بنووسه) دا بکه ره نهو که سه یه، که فرمانه که ده کات، نهک نهوه ی داوای لتی ده کرتیت، که فرمانه که به جتی بهینتیت، به لام هیچ نیشانه یه کی پیزمانی له رسته دا هیما بو بکه ره فرمانداره که ناکات.
تو بنووسه.

کاری کارا بزر له فریزی کاریدا

۲-۲۶ فریزی کاری بو ی ههیه بریتسی بیت له کارتیکه ی کارا بزر، که له کاری تیپه ری رابوردوو و رانه بوردوو داده پیزرتیت، که ده مکات و واتای تایه تی خو ی ده بیت.
نهو رسته یه ی، که فریزی کاری بریتسیه له کارتیکه ی کارا بزر، له گهل نهوه ی بکه ری لیکسیکی و نهو جیناوانه ی، که به کوتای کاره وهش

دهلکیتن و کەس و ژمارە ی بکەر پیتشان دەدەن بە بکەری لکاو دادەندرتین، ئەوانیش لە دەست دەچن و لەهەمان کاتدا بەرکاری راستەوخۆشی لەدەست دەچیت و بەرکار لەرووی شوێنەوه جێگە ی بکەری ووشە ی لەدەست چوو دەگریتەوه.

ناو نەهیتنان و باس نەکردنی بکەر لەوانە یە لە ترسی بکەر، یا بۆ پاراستنی، یان نەناسینی بکەر بیت (- را) نەو نیشانە تاییە تییە یە، کە بەکو تایی کاری تێپەری رابوردوووه دەلکیت و (- پی) ش بەکو تایی کاری تێپەری رانەبوردوووه دەلکیت بۆ دروست کردنی کاری کارا بزری رابوردوو و رانەبوردوو.

لە دیالکتی کرمانجی ژووورودا کاری (هات) بەشداری دارشتنی کاری کارا بزردە کات، کە دەکەوێتە پیتش نەو کارە ی کە مەبەستە، هەروا هەمان باریش لە ناوچە ی سۆزان و موکریانیشدا بەکار دیت:

هاتە برن // هاتە بردن - بۆ کاتی رابوردوو.

دەیتە برن // دیتە بردن - بۆ کاتی رانەبوردوو.

نەو رستە یە ی، کە فریزی کاری بریتی دەبیت لە کارێکی تینە پەر لەگەڵ نەو رستە یە ی، کە فریزی کاری بریتی دەبیت لە کاری کارا بزردە وه لیک دەچن، کەوا کاریگەری هەردوولایان تێپەر دەبیتە سەر یە ک بەش، وه ک رستە ی (شەونم هات) کاری تینە پەر (هات) تەنق بکەری لیکسیکی لەگەڵدا هاتوووه کاریگەری لەو تینا پەریت، هەتا لەو بارەشدا، کە (هات) لەگەڵ کەسی یە کەم و دووهمی تاک و یە کەم و دووهم و سیتیە می کو شدا بەکارهات، نەوا دیسانەوه هەر بکەری لەگەڵدا دیت، کە نەویش بکەری لکاو، لە رستە ی (نامە نووسرا) دا نەم رستە یە ش، کە فریزی کاری کارێکی کارا بزردە، کاریگەری هەر دیسانەوه تێپەرپووتە سەر یە ک بەش، کە لە بنچینەدا بەرکاری راستەوخۆی رستە بووه (نازاد نامە ی نووسی) نەم رستە یە ش لە باری بزری و نابزری کاری فریزی کاریدا بۆ ی هە یە بەرکاری تیانیان لەگەڵدا بیت:

نازاد نامە ی بۆ من نووسی.

نامە بۆ من نووسرا.

نامه بۆ من هاته نووسین.

نازاد نامه بۆ من دهنووسیت.

نامه بۆ من دهنووسریت.

نامه بۆ من د(ه) یته نووسین.

نهگه رچی لهم پستانه ی ژوورودا (نامه) سه رکاری رسته یه ، به لام بکه ری لیکسیکی راسته وخۆی رسته که نییه ، ده تاندریت له هه مان نهم پستانه ی ژوورودا ، که فریزی کاریبان له کاری کارا بزر داریتراون ، بکه ری لیکسیکی به شداری بکات ، به لام نهک به رتگیه راسته وخۆ ، به لکو به رتگیه تیسان ، که به یارمه تی نامرازی پیوهندی (له لایه ن) داده پزرت و ده که ویتته پیش بکه ره لیکسیکی که له بکه ری لیکسیکی راسته وخۆ ده بکاته بکه ری لیکسیکی ناراسته وخۆ:

نامه له لایه ن نازادوه بۆ من نووسرا .

نامه له لایه ن نازادوه هاته نووسین .

نامه له لایه ن نازادوه دهنووسریت .

نامه له لایه ن نازادوه د(ه) یته نووسین .

باوه کو رسته کانی پیشوو له پرووی پواله ته وه جیاوازن ، به لام له پرووی واتاوه یه کن .

وه نه بیت هه ر نامرازی پیوهندی (له لایه ن) له گه ل بکه ری لیکسیکیدا له دۆخی کاری بزریدا به کاریت ، به لکو نامرازی پیوهندی (به) ش به پیش بکه ری لیکسیکی راسته وخۆ ده که ویت و ده بکاته بکه رتیکی لیکسیکی ناراسته وخۆ:

دوژمن شکا (شکان) .

سوپا دوژمنی شکاند (شکاندن) .

دوژمن شکیندرا // هاته شکاندن .

دوژمن به هیزی سوپا شکیندرا // هاته شکاندن .

ده تاندریت له رسته ی هه ره دواییدا له بریتی (شکیندرا // هاته شکاندن) ، که کاری کارا بزری رابوردوی تپه پین ، کاری (شکا) ی رابوردوی تپه په ر به کار بیت :

هیزی سویا دوژمنی شکاند.

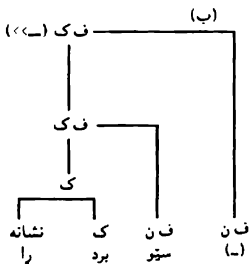
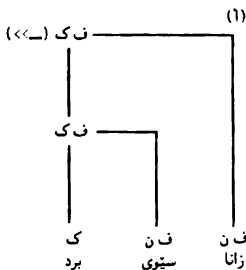
دوژمن به هیزی سویا شکا.

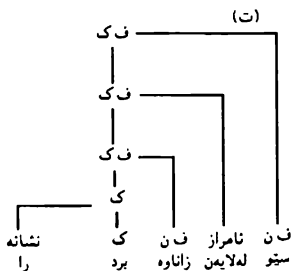
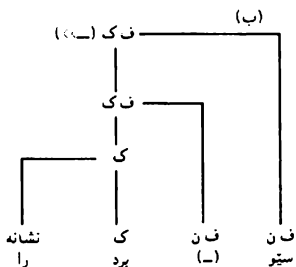
دوژمن به هیزی سویا شکیندرا.

هر چندده نهم سئ پرسته یه ی ژووروو له پرووی پروواله تی دهره وه بیان
یانی له پرووی دارپشته وه جیان به لام له پرووی واتاوه یه کن.

نهم باره ی چند جوړه دارپشته ی پرسته و به خشین یه ک واتا له به کار
هینانی نه و کارانه دا ده بیت، که به یارمه تی (اندن) کراون به تیپه ر،
وه ک پرووخان - پرووخاندن، جوشین - جوشاندن، گه یشتن - گه یاندن ...

شپوهی دؤخی بزری - ستاندارد

فریزی ناوی له رۆلی فریزی کاریدا

٢-٢٧ نوو فریزه کاریهی، که بریتی ده بیت له فریزی ناوی بارتیکی چهسپیتوو بهرهوامی ده بهخشیت، نهم جوژه باره واتای کاتی نیسته ده گه یه نیت و نهو دۆخهی، که ده ری ده بپیت سیفه تیکی هه میسه ییه .

له رستهی (مینه واس کورمه)، (کورمه) فریزکی ناویه و دۆختیکی چهسپوو راده گه یه نیت و له گه ل نهوهی رۆلی فریزی کاری گیتراوه، ههست به هیج جوژه رووداو تک ناکه یین تیسیدا، هۆبه کەشی بۆ نه بوونی کار له فریزه که دا ده گه ریته وه، که دارشته کەشی بهم جوژهی خواره وهیه:

کورمه < ناو (کور) + جیناوی کهسی (-م) + کوتایی کهسی (-ه).
 لهم فریزه ناوییهی ژوورودا، که پۆلی فریزی کاری گیتراوه، ده زانین،
 کهوا کاته که نیسته یه و داهاتوو نییه و له رابوردووش نه بووه.
 هیندیک له پیزمان نووس و شاره زایانی زمانی کوردی نهو مؤرفیمه
 به ندانه (-م، -یت، -ه، -ین، -ن، -ن) که به کوتایی کۆمه لهی
 ناوه ده لکین به کاری یارمه تیده ر یا کاری ناته واو له که له م داوه، نه وهی
 پالی پیوه ناون بو نه وهی وای ناو بنین نهو بو چوونه یه که ده لیت رسته
 به بن کار نابیت چونکه کار به ردی بناخه ی رسته یه و رسته بو هیه به بن
 بکهری لیکسیکی نیتو فریزی ناوی دابریژیت، چونکه کار به هوی نهو
 جیناوه لکاوانه ی پیوه ده لکین، ده توانیت کهس و ژماره ی بکهر^(۴)
 به ناسین بدات.

نهو مؤرفیمه به ندانه، که به کوتایی نهو کۆمه له ناوه ده لکین، که
 پۆلی فریزی کاریان گیتراوه، نه وانیش ههر کوتایی که سین، که وه کو
 جیناوی کهسی لکاو کهس و ژماره ی سه رکار ده ست نیشان ده کهن.
 نه م کوتایی که سیانه له پیشدا به کوتایی ره گی کاری رابوردوی
 (هه بوون < هه بو^(۵)) لکاون و به ره به ره نه م کاره که متر به کار هاتوه و تا
 به یه کجاری له نیتو چوه و له نه نجامدا کوتایه کانی لکاون به و به شه
 ناوییه ی، که له گه ل کاره که دا تیکرا پۆلی فریزی کاریان گیتراوه.
 نه م کوتایی که سیانه ههر وه کو نهو جیناوه لکاوانه ن، که به کوتایی
 کاری رابوردوی تینه په ر، رانه بوردوی تینه په ر رانه بوردوی تینه په رن چ له
 رووی شیوه و چ له رووی نه رکی ریزمانیدا.

له رسته ی (ژیکه له ژنه) دا ههر ده بیت کارتک هه بو بیت، که
 که وتبیته نیتوان (ژن) و کوتایی کهسی سییه می تاک (-ه)، که داریشتنی
 رسته که به م شیوه یه ی ژیروو ده بیت:
 ژیکه له ژنه > ژیکه له ژن هه یه.

کاری (هه بوون) که پۆلی فریزی کاری له رسته دا ده گیتیت و له و
 بارانهدا، که پیوسته ریترووناکی بخاته سه ر سه رکار پیوستی
 به ناویک ده بیت له نیتو کۆمه له ی ناویدا بو نه وهی ته واری بکات و بتوانیت

جیناوی کهسی لکاو			کۆتایی کهسی
رانه بوردوی تینه پەر	رانه بوردوی تینه پەر	رانه بوردوی تینه پەر	
م - یت - ات -	م - یت - یت، ات -	م - یت - ... -	م - یت - د -
ین - ن - ن -	ین - ن - ن -	ین - ن - ن -	ین - ن - ن -

نهم نهرکه بنوتیت، ههر وه کو کاری (بوو^(٦))، که نهویش له ههمان دۆخی سینتاکسیدا پتویستی به تهواوکار ههیه:

من نووسهرم - من نووسهر ههم.

تۆژیریت - تۆژیر ههیت.

سهردار نازایه - سهردار نازا ههیه.

نیمه قوتابیین - نیمه قوتابی ههین.

نێوه پرۆفیسۆرن - نێوه پرۆفیسۆر ههن.

نهوان نهمرن - نهوان نهمر ههن.

له دوو پرستی (من هاتم) که فریزی کارتکهی بریتیه له کار و (من نووسهرم) که فریزی کارتکهی بریتیه له فریزیکی ناوی دهتواندریت سهرکاری پرسته بهکار نهیهت و له نێوه بچیت بهی نهوهی واتای پرسته که تیک بچیت، چونکه جیناوه لکاو هه کهو کۆتایی که سیکه، که له ههر دوویاندا (م) کهس و ژماره ی سهرکاره که دهست نیشان دهکات:

من هاتم - هاتم

من نووسهرم - نووسهرم.

کۆمه لهی ناوی له گهه کۆتایی که سیدا، که فریزی ناوی داده پێژن و رۆلی فریزی کاری دهگین، بهم جۆره ی ژیروو نهم نهرکه دهبین^(٧):

۱- ناو له پرووی شیتوهوه چ ساده بیت و چ نه ساده، ناوی کهسی و هر و ناوی گشتیش بویان ههیه له گهل کوتایی که سیدا فریزی ناوی داپژن و پوولی فریزی کاری بگتیرن:

تو ژنیت - تو ژن ههیت - ژن ههیت.

نو گولبه هاره - نو گولبه هار ههیه - گولبه هار ههیه.

تو نه سرینیت - تو نه سرین ههیت - نه سرین ههیت.

نه وان ژنن - نه وان ژن ههین - ژن ههین.

۲- جیناوی کهسی جودا، جیناوی خویی، جیناوی نیشانه، جیناوی پرسیار، جیناوی نادیار، جیناوی دیار و جیناوی ناگردن:

نهوه نهوه - نهوه نو ههیه - نو ههیه.

نهوه خۆم - نهوه خۆم ههیم - خۆم ههیم

ماله که نه مهیه - ماله که نه مه ههیه - نه مه ههیه.

ماله که کامهیه - ماله که کامه ههیه - کامه ههیه.

نهوه هه ندیکه - نهوه هه ندیکه ههیه - هه ندیکه ههیه.

کاره که هیچه - کاره که هیچه ههیه - هیچه ههیه.

۳- ناوه لئاوی ساده و پلهی بهراورد و پلهی بالا:

گوله که جوانه - گوله که جوان ههیه - جوان ههیه.

گوله سپتیکه جوانتره - گوله سپتیکه جوانتر ههیه - جوانتر ههیه.

گوله سپتیکه جوانترینه - گوله سپتیکه جوانترینان ههیه - جوانترینان

ههیه.

۴- ناوه ل ووشهی کاری چۆنیه تی، شوین، کات و هو و...

کاره که خیرابه - کاره که خیرا ههیه - خیرا ههیه.

شلیر له ماله وهیه - شلیر له ماله وه ههیه - له ماله وه ههیه.

کات شهوه - کات شهو ههیه - شهو ههیه.

نه خوشتیکه له برسانه - نه خوشتیکه له برسان ههیه - له برسان

ههیه.

۵- چاوگ له گهل کوتایی که سیدا فریزی ناوی داده پیریت و پوولی

فریزی کاری ده گتیریت:

ناواقمان سه‌رکه‌وتنه - ناواقمان سه‌رکه‌وتن هه‌به - سه‌رکه‌وتن هه‌به .
پیشه‌یان نووسینه - پیشه‌یان نووسین هه‌به - نووسین هه‌به .

فراوانکردنی فریزی کاری

۲۸-۲ ساده‌ترین فریزی کاری له ره‌گی کاری رابوردووی تینه‌په‌ر
داده‌پژرتیت ، تهنی بۆ که‌سی سینه‌می تاک (هات) له (هاتن) ، نو هات .
(رۆشت) له (رۆشتن) ، نو رۆشت .

له دیالیکتی کرمانجی ژوورودا له‌پال (۲۸-۲) ساده‌ترین فریزی
کاری له ره‌گی کاری رابوردووی تینه‌په‌ش پیکدیت ، نه‌ک هه‌ر تهنی بۆ
که‌سی سینه‌می تاک ، به‌لکه‌ هه‌مان ره‌گ بۆ هه‌موو که‌سه‌کان به‌کار دیت ،
بۆه هه‌رده‌م جیناوی که‌سی جودا له‌گه‌لیاندا دیت:

من نفیسی .

ته نفیسی .

وی / وی نفیسی .

مه نفیسی .

وه نفیسی .

وان نفیسی .

فریزی کاری له جۆری فراوانکردنیدا ده‌وله‌مه‌ندتره تا جۆری
فراوانکردنی فریزی ناوی (۱-۲۰) .

فریزیکی کاری ، که بۆ وینه له ره‌گی کاری رابوردوو و رانه‌بوردووی
(که‌وتن) دارپژرابیت ، به‌م جۆره و به‌م ره‌گه‌زانه‌ی ژیرووی فراوان ده‌کرتیت :
۱- په‌که‌مین ره‌گه‌زتیکی که فریزی کاری فراوان ده‌کات بکه‌ری لکاوه ،
که به‌کۆتایی ره‌گی کاری رابوردوو و رانه‌بوردوو به‌ده‌لکیت (جگه له
که‌سی سینه‌می تاکی رابوردوو ، که هه‌یج جیناویکی که‌سی لکاوی پتیه
نالکیت :

که‌وت + م (= که‌وتم) .

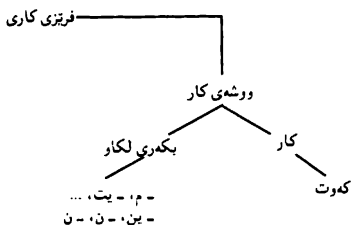
که‌وت + یت (= که‌وتیت) .

که‌وت + . (= که‌وت) .

که‌وت + ین (= که‌وتین) .

کهوت + ن (= کهوتن).

کهوت + ن (= کهوتن).

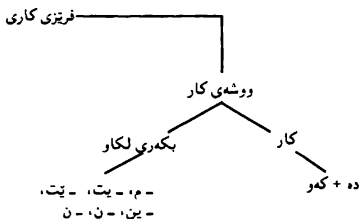
ده + کهو + م (= ده کهوم).

ده + کهو + یت (= ده کهویت).

ده + کهو + یت (= ده کهویت).

ده + کهو + ین (= ده کهوین).

ده + کهو + ن (= ده کهون).

۲- بکهری لیکسیکی، که هردوم به پیش فریزی کاری ده کهویت، هدرچنده ناکهویتسه نیو بازنه فریزی کاریوه وهک بکهری لکاو، به لام رسته که فراوان دهکات:

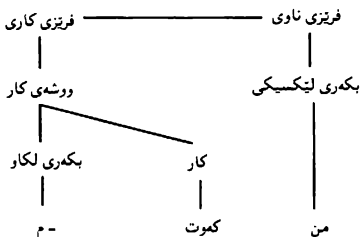
من که و تم.

نیمه که و تین.

من ده که و م.

نیمه ده که و ین.

۳- فریزی کاری بوی هه یه فراوانتر بکرت، به یتگی مه به سستی

زانینی کاتی روودانی رووداوه که، که راسته و خو به فریزی کاریه به نده:

من دوینی که و تم.

دوینی من که و تم.

نیمه دوینی که و تین.

دوینی نیمه که و تین.

من سبه ی ده که و م.

سبه ی من ده که و م.

نیمه سبه ی ده که و ین.

سبه ی نیمه ده که و ین.

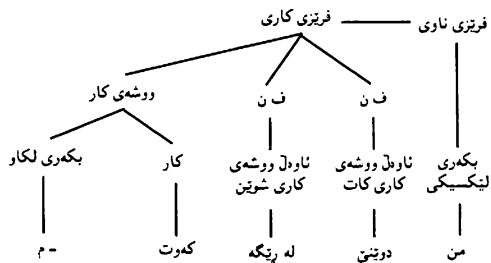
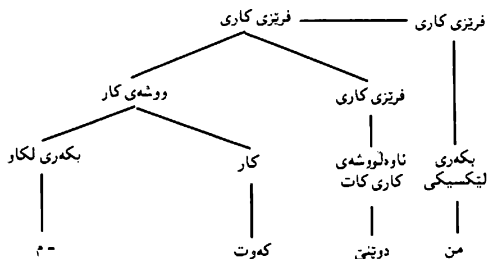
۴- به نیازی زانینی شوینی روودانی رووداوه که فریزی کاری دیسانه وه

فراوانتر ده کرت، که نه ویش هر یه کسه ر بو فریزی کاری ده که یته وه:

من دوینی له یتگی که و تم.

دوینی من له یتگی که و تم.

نیمه دوینی له یتگی که و تین.

دوتین نیتھ له یتگه کهوتین.

من سبهی له یتگه دهکهوم.

سبهی من له یتگه دهکهوم.

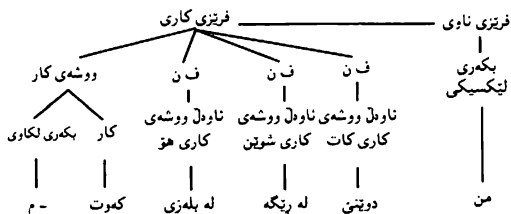
نیتھ سبهی له یتگه دهکهوین.

سبهی نیتھ له یتگه دهکهوین.

۵- بۆ زانیسی هۆی پروودانی پروودای پستهی ژووروو فریزی کاری فراوانتر ده‌کرتیت، که نه‌ویش هر ده‌که‌ویتته نیتو بازنه‌ی فریزی کاریوه و به ناوہل ووشی کاری هۆ نیتو ده‌بریت:

من دویتنی له ږتگه له بلهزی کهوتم.
 دویتنی من له ږتگه له بلهزی کهوتم.
 نیتمه دویتنی له ږتگه له بلهزی کهوتین.
 دویتنی نیتمه له ږتگه له بلهزی کهوتین.
 من سبهی له ږتگه له بلهزی دهکهوم.
 سبهی من له ږتگه له بلهزی دهکهوم.
 نیتمه سبهی له ږتگه له بلهزی دهکهوین.

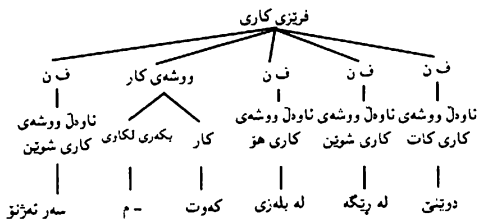
۶- فریزی کاری پستی (۵) هیتژ ماوهی فراوانکردنی ههیه، به

پروونکردنهووی کاریگهری پروداوهکه بو سهر چی، که به شیتوهیهکی گشتی
 دهکهویتته دواي وووشی کارهوه و له ههمان کاتدا بو ی ههیه بکهویتته پیش
 وووشی کارهوه:

من دویتنی له ږتگه له بلهزی کهوتمه سهر نهژنوم.
 من دویتنی له ږتگه له بلهزی له سهر نهژنوم کهوتم.
 دویتنی من له ږتگه له بلهزی کهوتمه سهر نهژنوم .
 دویتنی من له ږتگه له بلهزی له سهر نهژنوم کهوتم.
 من سبهینتی له ږتگه له بلهزی دهکهومه سهر نهژنوم.
 من سبهینتی له ږتگه له بلهزی له سهر نهژنوم دهکهوم.
 سبهینتی من له ږتگه له بلهزی دهکهومه سهر نهژنوم .
 سبهینتی من له ږتگه له بلهزی له سهر نهژنوم دهکهوم.
 نیتمه دویتنی له ږتگه له بلهزی کهوتینه سهر نهژنومان.

نیتسه دویتنی له ږتگه له بلهزی لهسهر نهژنومان کهوتین.
 دویتنی نیتسه له ږتگه له بلهزی کهوتینه سهر نهژنومان.
 نیتسه سبهی له ږتگه له بلهزی دهکهوینه سهر نهژنومان.
 نیتسه سبهی له ږتگه له بلهزی لهسهر نهژنومان دهکهوین.
 سبهی نیتسه له ږتگه له بلهزی دهکهوینه سهر نهژنومان.
 سبهی نیتسه له ږتگه له سهر نهژنومان دهکهوین.
 له رستهی پنتی (۱-۶) هه فریزیکی ناوی بۆی ههیه تهواوکاریکی

لهگه‌لدا بیتت، که به شیتویهکی سهرهکی دیارخه‌ره، دیارخه‌ریش بۆی ههیه دانه‌یهک بیتت وویا زنجیره‌یهک دیارخه‌ر بیتت، به‌لام هه‌رگیز نه‌م دیارخه‌رانه ناکه‌ونه نیتو بازنه‌ی فریزی کاریوه، به‌لکو هه‌ر به‌و فریزه ناوتیه به‌ندن که بۆی ده‌گه‌رینه‌وه:

منی به توانا دویتنی نیتاره له ږتگه‌ی شار له بلهزی ږویشن که‌وتنه سهر نهژنۆی خۆم.

له کاتی گۆزینی (که‌وتن) به کاریکی نیتیه‌ر نه‌وه فریزی کاری له چاو فریزه کاریکه‌ی رسته‌کانی پنتی (۱-۶) هیژ فراوانتر ده‌بیتت. چونکه ره‌گی کاری نیتیه‌ر بۆی هه‌یه به‌رکاری راسته‌وخۆ به‌رکاری تیانیش وه‌ربگریت، هه‌لبه‌ت له پال نه‌و ته‌واو کارانه‌ی، که له رسته‌کانی پیتشوودا خرابوونه سه‌ر فریزی کاری:

من دویتنی له ږتگه به بلهز ته‌له‌فونم بۆ تو کرد.
 من دویتنی له ږتگه به بلهز ته‌له‌فونم کرد بۆ تو.

دوینتی من له ږتگه به بلهز تهلهفونم بۆ تۆ کرد.

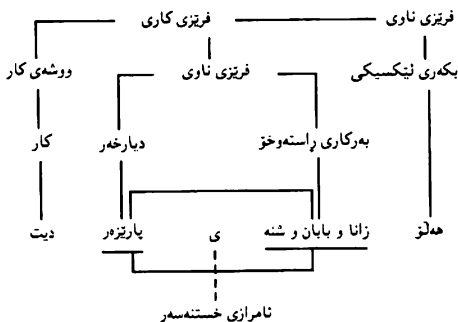
دوینتی من له ږتگه به بلهز تهلهفونم کرد بۆ تۆ.

نهم پرستانه‌ی ژووروش بۆیان هه‌یه به ږتگه‌ی دیارخه‌ریک وه‌یا زنجیره‌یه‌ک دیارخه‌روهه فراوانتر بکرتن، به‌لام ناچنه نیتو بازنه‌ی فریزی کارتوه:

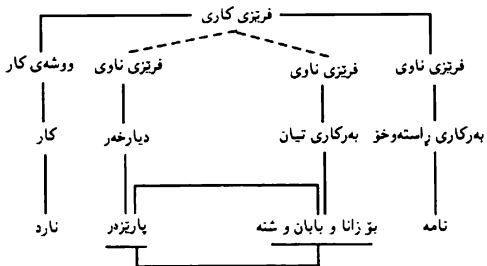
منی به توانا له ږتگه‌ی شار زۆر بلهز تهلهفونیتکی کورتم بۆ تۆی هه‌یژا کرد.

۲-۲۹ لهو بارانهدا، که به‌رکاری راسته‌وخۆو به‌رکاری تیان برتتی دهبین له کۆمه‌لیک ناوی که‌سی و به‌یارمه‌تی نامرازی به‌ستنه‌وه‌ی (و) لیتکه‌ده درین. که به‌خستنه‌پالی دیارخه‌ریک فراوانتر ده‌کرتن، دیارخه‌ره‌که بۆی هه‌یه بۆ هه‌موو به‌ره‌کان بگه‌رتنه‌وه وه‌یا بۆ به‌رکاری هه‌ره دوا‌یی (۱-۲۴): هه‌لتۆ زانا و بابان و شنه‌ی پارێزه‌ری دیت.

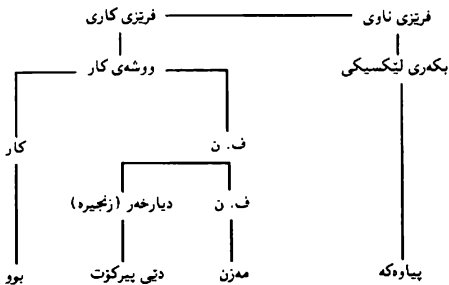
۲-۳۰ نهو پرسته‌یه‌ی فریزه‌ کارتکه‌ی له فریزی ناوی و ووشه‌ی کار

هه‌لتۆ نامه‌ی بۆ زاناو بابان و شنه‌ی پارێزه‌ری نارد

پیتکهاتوووه، فریزی ناوی فریزه کارتیکه به یارمهتی دیارخهر فراوان دهکرتیت، بهلام نهم فراوانکردنه بهر کاری ووشهی کارهکه ناکهویتت: پیاوکه مهزن بوو. پیاوکه مهزنی دئی بوو. پیاوکه مهزنی دئی پیرکۆت بوو.

له نیو هوننی کار

۲-۳۱ ههروه کوله بابه ته کانی ژوورو دا دیاره رسته له زمانی کوردیدا به بی کار دانا پیریت، تهنی لهو باره دا نه بیت، که رهگی کاری رانه بوردوو (ه)ی (هه بوون) له رسته دا به کار نایهت، له پال نهو باره شدا هیندیک دهر پینی وا روون و ناشکرا هه ن که کسه کار پیتوستی به به کار هینانی کار نییه و گویتگریش لیتی تی دهگات، یا کار له نیو رسته دا له بهر هیندیک باری زمانه وانی له رسته دا به کار نایهت، ههروه کوله م پستانه ی ژوورو دا روون کراونه ته وه:

۱- له وه لام دانه وه ی پرسیار دا:

کتی هات؟ شلیتر.

نامه که ت خوتنده وه؟ به تی.

۲- به شان و بالی یه کیتک هه لدان، یا توانج گرتن:

دایک ماموستا و باوک نه ندا زیار.

۳- له باری ناگادار کردندا:

ناگر... ناگر...

۴- له باری راگه یانندن و هوشیار کردنه وه دا:

خوشکت... خوشکت...

۵- له باری ههستی ناخوشی دهر پین و نزا کردن:

به داخه وه.

هه ی بی بهخت خوت.

هه ی کلۆل خوت ژن.

مه گهر هه ر خودا.

۶- له باری لیتکچواندندا:

وه کو گول.

وه ک دهنگی بولیول.

۷- له باری جی به جی کردنی هه ر کار تکدا:

به سه ر چاو.

۸- له باری پیتزاین:

سویاس.

۹- له باری ریگهی نهنجام دانی کار:

به دهست.

به چهقۆ.

به پۆسته.

۱۰- له کاتی دهست نیشان کردنی کات و شوتین:

له سهرمای زستان.

به شهو.

له مالهوه.

له نیتو زانکۆدا.

شوتینی فریزی ناوی و فریزی کاری

له نیتو رستهی کورهدا

۳-۱ فریزی ناوی و فریزی کاری له پرووی نهو نهرکه سینتاکسییهی، که له نیتو رستهدا دهیگیترن ههر له نیتو پینکههاتی خویاندا دابهش دهکرینه سهردوو بهش:-

یهکهه - بهشه سهرهکیتکانی فریزی ناوی فریزی کاری: نهو دوو بهشه بنجییه دهگرنهوه، که ههردوو فریزی ناوی و کاری به شتیهیهکی سهرهکی له وان پیک دین:

۱- سهرکار // (نیهاد - Subject).

۲- ووشهی کار // (گوزاره - Predicate).

دووهه - بهشه ناسه رهکیتکانی فریزی ناوی و فریزی کاری: نهو بهشانن، که تهواوکاری ههردوو بهشه سهرهکیتکه فریزی ناوی و فریزی کارین و ههر یهکهیان رۆلی سینتاکسی تایبهتی خویان ههیه له رستهدا:

۱- بهرکار (Object).

۲- دیارخهر (Attributive).

۳- ناوهل ووشهی کار (Adverbial).

۳-۲ له نیتو نهه بهشانهی رستهدا ووشهی کار به بنکهی دارشتنی سهرهکی رسته دهژمیردیت و سهرکارو بهشه ناسه رهکیتکانی رسته ههرگیز

به‌ی ووشه‌ی کار ناتوانن رسته دابریژن، تنه‌ی له و باران‌دا نه‌بیت که له (۲۷-۲) و (۳۱-۲) دا باسکراون.

نهم خسته‌یه‌ی ژیروو فریزی ناوی و فریزی کاری ته‌واوکاره کانیشی خستوته پروو:

					نارد
				م -	نارد
			نارد	نارد	من
		نارد	نارد	نامهم	من
	نارد	نارد	نامهم	دوینن	من
	نارد	نامهم	خیرا	دوینن	من
نارد	نارد	نامهم	خیرا	دوینن	من

۳-۳ له خسته‌یه‌ی ژووورودا نه‌وه به دیار ده‌که‌ویت، که‌وا سرکار، که به‌شی بنجی فریزی ناویسه که‌وتوته سه‌ره‌تا و ووشه‌ی کاریش، که به‌شی بنجی فریزی کاریسه که‌وتوته کوتایی رسته‌وه و ته‌واوکاره‌کانی به‌شه بنجی‌کانیان. که به به‌شی ناسه‌ره‌کیتکانی هه‌ردوو فریزی ناوی و فریزی کاری ده‌ژمیردین که‌وتونه‌ته نیتوانیان.

۳-۴ مه‌رج نییبه هه‌میشه سرکار بکه‌ویتته سه‌ره‌تای رسته و ووشه‌ی کاریش له کوتای رسته‌دا بیت، چونکه هیندیک جار ته‌واوکاره‌کانی به‌شه سه‌ره‌کیتکانی فریزی ناوی و فریزی کاری له نیتو رسته‌دا شوتینی خویان ده‌گوتیزنه‌وه و ده‌که‌ونه سه‌ره‌تا وه‌یا کوتایی رسته‌وه، به‌لام هه‌بوونی نهم ته‌واوکارانه له سه‌ره‌تا و کوتایی رسته‌دا هه‌رگیز نه‌و یاسایه ناگوتزن، که هه‌رده‌م سرکار به پیش ووشه‌ی کار که‌وتوه، نهم له کاتیکدا، که هه‌ردوویان له رسته‌دا هه‌بوون، چ له‌گه‌ل هه‌بوونی ته‌واوکاره‌کانیان و چ له باری نه‌بوونیاندا (ه‌روانه پاشکوی ژماره ۱):

له به‌رزترین نهومی ناسماندا نه‌ناهی‌تا نارامی گرتبوو.

دوژمنی کورد که و ته سر نه ژنو.

۳-۵ ساده ترین پرستهی کوردی بۆی ههیه، تهنق له فریزی کاری پیتک بیتت و سه رکاری فریزی ناوی، که به بهشتیکی بنجی پرسته دهژمیرد بیت له پرستهدا نه بیتت، چونکه ووشهی کار نه گهرچی له نیتو پرستهدا وه کو کاریکی ساده پۆلی خۆی ده گیتیت، به لام ساده نییه و له تاکه مۆرفیمینک پیتک نه هاتوو و به لکو له دوو مۆرفیم که متر نییه و زیتتر ههیه تهنق کاری رابوردووی تینه په پز که سی سیتییه می تاک له دیالیتکی کرمانجی نیتوه پرستدا، که له دیالیتکی کرمانجی ژوورودا رهگی کاری رابوردووی تیه پریشی دیتته سر، که یه کیتک لهو مۆرفیمانته نو جتی ناوه لکاوانهن، که له گه ل رهگی کاردا دین و کهس و ژمارهی بکه پریشان ددهن و به بکه ری لکاوی پرسته دهژمیرد رین بۆیه نه بوونی سه رکار له نیتو پرستهدا یاسای پرستیهی له دهست ناخات:

۱- نووسیم - نووس + م = رهگی کاری رابوردوو + جتی ناوی لکاوی که سی یه که می تاک.

۲- ده گرن - ده + گر + ن = نیشانهی داهاتوو + رهگی کاری رانه بوردوو + جتی ناوی لکاوی که سی دووه م و سیتییه می کۆ.

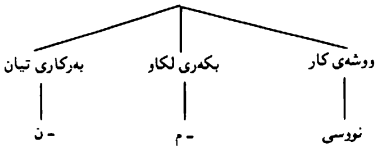
۳-۶ ووشهی کار له پال نه وهی نهو جتی ناوه لکاوهی له گه لدا دیت، که کهس و ژمارهی سه رکار پریشان ددهات، بۆی ههیه جتی ناوی لکاوی جۆرتیکی دی کۆمه له جتی ناوی له گه لدا بیتت، که نه مه یان پۆلی به رکاری ناراسته و خۆ ده گیتیت:

نووسیم / / من (نیتوه) یا (نهوان) م نووسی. نووسی - رهگی کاری رابوردوو.

م - جتی ناوی لکاوی که سی یه که می تاکه له گروپی (م، - ت، - ی، - مان، - تان، - یان)، که کهس و ژمارهی سه رکار پریشان ددهات. - ن - جتی ناوی لکاوه و به رکاری ناراسته و خۆیه و بۆ گروپی (م، - ی، - یت، - ات، - ین، - ن، - ن) ده گه پیتته وه.

نه وهی شایه نی باسه هه رگیز دوو جتی ناوی لکاوی یه ک گروپ له گه ل رهگی کاردا پیتکه وه به کار نایهن.

فریزی کاری

۳-۷ له دیالیکتی کرمانجی ژورودا رسته‌ی چۆن باری یه‌که‌م دانارپژرتیت، له‌م دیالیکته‌دا جیناوی لکاو‌ی گروپی (م - ت - ی - مان - تان - یان) نین و جی ناوی که‌سی دۆخی خواهنی (من، ته، وی/وئی، معوه، وان) به پیش ره‌گی کاری رابوردوو ده‌که‌ویت: -
 من، ته، وی/وئی بۆ تاک - نفیسی
 مه، وه، وان بۆ کۆ - نفیسی

۳-۸ شوینی بکهری لکاو له نینو نه‌و رسته‌یه‌ی که‌ ته‌نی له ووشی کار پیتکه‌اتوو و به پیش یا به پاش ره‌گی کار ده‌که‌ویت، هه‌رگیز شوینی نهم جی ناوانه له‌و کاتانه‌دا ناگۆرتیت، که‌ نیشانه‌ی ریزمانی دی له‌که‌لدا دیت: -

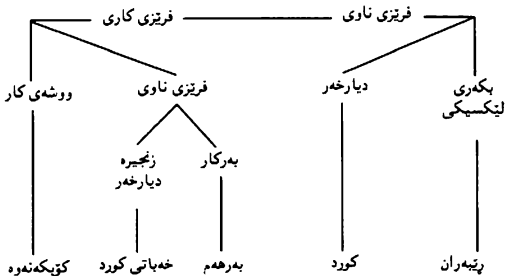
- ده‌گرم - کاتی رانه‌بوردوو.
- گرتم - کاتی رابوردووی ساده.
- ده‌مگرت - کاتی رابوردووی به‌ر ده‌وام.
- نهمگرت - کاتی رابوردووی ناکراو.
- گرتبوم - کاتی رابوردووی دوور.
- نهمگرتبوم - کاتی رابوردووی دووری ناکراو.
- مه‌گره - ناکردن.
- بگره - فه‌رمان کردن.
- بمگرتایه - له‌ باره‌ی نیلزاسی.

تاکه‌ دۆختیکی ناویزه‌ لیره‌دا ده‌مکاتی نه‌گه‌ری روودانه له‌ رابوردوودا، که‌ نیشانه‌ی (ب) ده‌که‌ویتته‌ نیتوان ره‌گی کاری رابوردوو و جیناوی لکاو‌وه‌ وه‌ک:

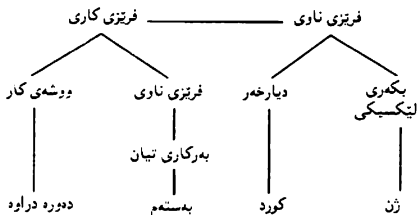
که وتبم، که وتبو بام.

۳-۹ له زمانی کوردیدا ته او کاره کانی فریزی ناوی و فریزی کاری له پرستدا به شیوه یه کی گشتی ده که ونه نیتوان سهرکار و ووشهی کاره وه. بهرکار نهو ته او کاره ی فریزی کاری به، که کاریگه ری روودانی رووداو به سهرچی و به سهر کیتدا پیتشان ده دات و جوړه کانی ناو له ووشهی کار شوتن، کات، هو و چوڼیه تی روودانی رووداو روون ده که نه وه بویه پتوهندی به که سهریان به ووشهی کاره وه هه یه و بۆ نه و ده که پینه وه له رووی شو تنه وه دش له ووه نیتزیکن، به لام دیارخهر، که بۆ زیتتر به دیارخستنی سهرکار، بهرکار، ناو له ووشهی کار و به شی ناوی ووشهی کار پوژل ده گیتیت، بویه پتوهندی راسته و خوژی به وانه وه هه یه، نه که به کاری ووشهی کار:-

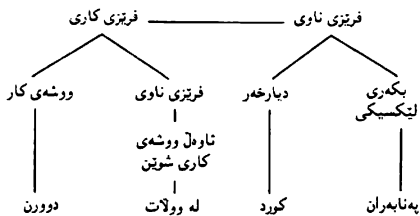
پتیه رانی کورد به ره ه می خه باتی کورد کو بکه نه وه.

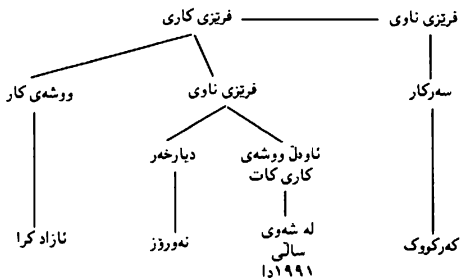
ژنی کورد به‌ستمه ده‌وره دراوه.

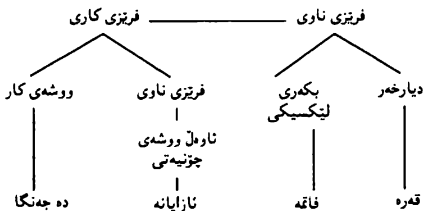
په‌نابه‌رانی کورد له وولات دوورن.

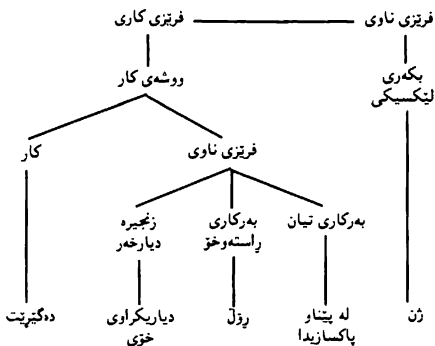
که رکوک له شهوی نه ورۆزی سالی ۱۹۹۱ دا نازاد کرا.

قه ره فاعه نازایانه ده جهنگا.

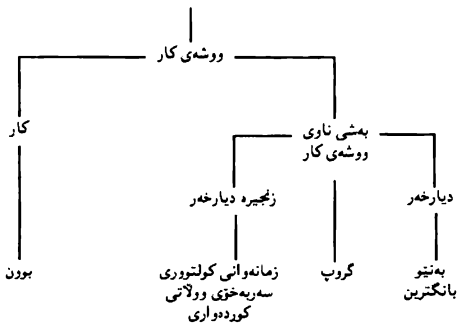

ژن له پیناو به کسانیدا رۆلی دیاریکراوی خۆی دهگێریت.

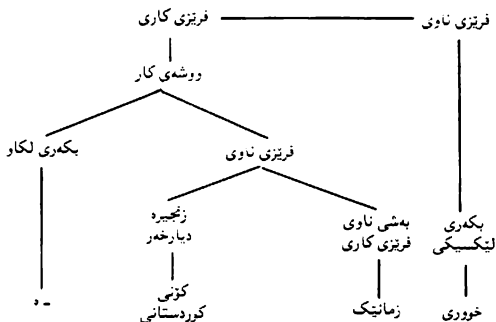
خووریان به‌نیو بانگترین گروپی زمانه‌وانی کولتوری سه‌ره‌خۆی وولاتی کورده‌واری بوون.

فریزی کاری

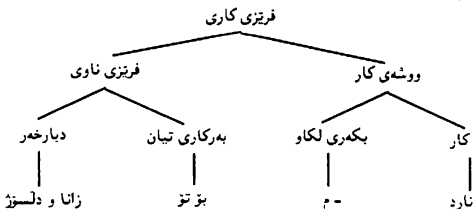

به‌شکلی رسته له سهرده‌تای رسته‌دا

۳-۱۰ به شتویه‌کی گشتی سرکار ده‌که‌ویته سهرده‌تای رسته‌وه:
 کورد ده‌له‌تی سهر به‌خۆی ده‌ویت.
 خووری (هووری) زمانیکی کۆنی کوردستانییه.

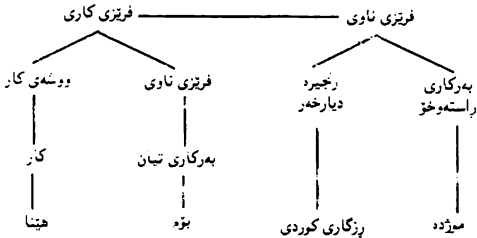
۳-۱۱ هه‌موو به‌شکلی دی رسته ده‌توانن بکه‌ونه سهرده‌تای رسته‌وه،
 به‌لام به پیتی نه‌هه‌ل و مه‌رجانه‌ی له‌نیو رسته‌دا بۆیان ده‌ده‌خسیت، بۆ
 وینه ووشه‌ی کار ته‌نی له‌و بارانه‌دا ده‌که‌ویته سهرده‌تای رسته، که سهرکار
 و به‌رکاری راسته‌وخۆ له‌نیو رسته‌دا باس نه‌کرابن:
 گه‌رایه‌وه وولاتی دێرینی خۆی.

ناردمعوه بۆ تۆی زانا و دلسۆژ.

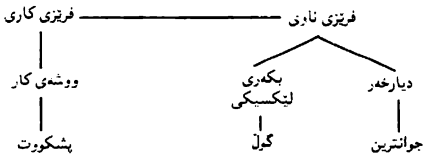
۳-۱۲ بەرکاریش کاتیک شوتنی سەرەتای رستهی بەرەده کەویت، کە سەرکاری رسته له نیتو رسته دا نه بێت و تهنه به هۆی بکهری لکاوه ده دربرابیت، که له گهڵ ووشه ی کاردا هاتوه:

موژده ی رزگاری کوردی بۆم هینا.

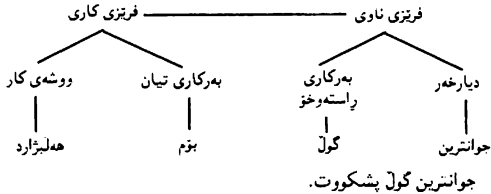

بۆم چاپ بکه.

۱-۱۱: دیارخهر نهو کانه بۆی دهلونت بکه ویته سەرەتای رسته وه، که به پیش ناوی دیارخاه که وتبیت و ناوه دیارخراوه کەش رۆلی سەرکاری رسته و دیا بهرکاری رسته ی گێرابیت:

جوانترین گولی بۆم هه لیبژارد.

١٤٣-١٤٤ هه‌مبوو جوۆره‌کانی ناوڤل ووشه‌ی کار بۆیان هه‌یه بکه‌ونه سه‌ره‌تای رسته‌وه. هه‌تا له باری به‌ستداربوونی هه‌مبوو به‌شه‌کانی دی رسته له دا‌رشتنی رسته‌دا.

له مانگی رابهرده‌وودا ناشتیانه کیشه‌ی خو‌بان چاره‌سه‌رکرد(ناوڤل ووشه‌ی کاری کات).

له سو‌رندا خانزاد رپیه‌ری کورد بوو (ناوڤل ووشه‌ی کاری شوین). خیرا ژنانی کورد نامه‌یه‌کیان بۆ سه‌ره‌وکانی کورد نارد (ناوڤل ووشه‌ی کاری چۆنیه‌تی).

له ترسان وولاتی خۆی جی هه‌شت (ناوڤل ووشه‌ی کاری هۆ).

به‌شه‌کانی رسته له کو‌تایی رسته‌دا

١٥٣-١٥٤ له رسته‌ی کوردیدا ووشه‌ی کار به شتیه‌یه‌کی گشتی ده‌که‌وێته کو‌تایی رسته‌وه، هه‌تا نه‌گه‌ر هه‌مبوو به‌شه‌کانی دی رسته‌ش هاوبه‌شی دا‌رشتنی رسته‌کیان کردبیت:

گه‌وه‌هر پار له هه‌ولتیه‌وه خیرا نامه‌یه‌کی کورتی بۆ من نارد.

له نیو به‌شه ناسه‌ره‌که‌یتکانی رسته‌دا جوۆره‌کانی ناوڤل ووشه‌ی کار چۆن بۆیان هه‌یه بکه‌ونه سه‌ره‌تا هه‌روا نیوان سه‌رکار و ووشه‌ی کارده له هه‌مان کاتدا ده‌توانن بگوتن رسته‌وه بۆ کو‌تایی رسته. که له نیویاندا ناوڤل ووشه‌ی کاری شوین له کو‌تایی رسته‌دا زۆتر به‌کار دیت، تا جوۆره‌کانی دی:

گه‌وه‌هر نامه‌یه‌کی له هه‌ولتیه‌وه نارد هه‌یرن فه‌ین (ناوڤل ووشه‌ی کاری

شوتن).

گه وهدر نامه یه کی له ههولیره وه بۆ ههیرن فهین نارد.
نیمه بۆ بهغدا دوور خرابوینه وه پینج سال (ان) (ناوهل ووشه ی کاری کات).

نیمه پینج سال (ان) بۆ بهغدا دوور خرابوینه وه.
گه لایژ به کۆلانه تهنگه به ره که دا رۆشت خیرا (ناوهل ووشه ی کاری چۆنیه تی).

گه لایژ خیرا به کۆلانه تهنگه به ره که دا رۆشت.
گه لایژ به کۆلانه تهنگه به ره که دا خیرا رۆشت.
منداله که هه لده له رزی له سه زمان (ناوهل ووشه ی کاری کات).
له سه زمان منداله که هه لده له رزی.
منداله که له سه زمان هه لده له رزی.

۳-۱۶ بهرکاری تیان ههروه کو ده که ویته نیتوان به شه سه ره کیتکانی رسته له کۆتایی رسته شدا به کار دیت:
پرۆفیسۆر زهری دوا به ره هه می بیرى پیشکیش کرد به تو (بهرکاری تیان).

پرۆفیسۆر زهری دوا به ره هه می بیرى به تو پیشکیش کرد.
پرۆفیسۆر زهری دوا به ره هه می بیرى پیشکیش به تو کرد.
دیارخه ریش له کۆتایی رسته دا بهرچاو ده که ویت به تاییه تی له و کاتانه ی، که ناوه دیارخه راوه که ی بهرکاری ناراسته وخۆ ده بیت، یا ناوهل ووشه ی کار ده بیت:

من نامه یه کم بۆ تو ی ژیر نارد.
بۆ تو ی ژیر من نامه یه کم نارد.
من نامه یه کم نارد بۆ تو ی ژیر.
من نامه یه کم نارد ووشه ی بهرکاری کار
تو ی نامرازى خستنه سه ر
ژیر دیارخه ر کار راسته وخۆ

شارا بۆشاری ههولتیر گه پاره وه.

شارا گه پاره وه بۆشاری ههولتیر

ههولتیر	ی	بۆشار	گه پاره وه	شارا
دیارخهر	نامرازی	ناوهل ووشه ی	ووشه ی	سه رکار
	خسته سه ر	کار	کار	

۳-۱۷ زۆر به ده گسه ن دیارخهر له ناوی دیار خراوه که ی داده بریت و ده که ویتته کوتایی رسته: (که زیمی نه یوی و نیرا سمیرنوقا ۱۹۶۸، د. کوردستان موکریانی - ۱۹۸۶):

ههلو چه ند سیتوتکی لیتکرده وه سۆر و جوان.

ههلو چه ند سیتوتکی سۆر و جوانی لیتکرده وه.

نه نه نام

سینتاکسی رسته ی کوردی وه ک سینتاکسی رسته ی هه ر زمانیککی دی له نیو ریزماندا شوینی نیوه راستی گرتوته وه، سینتاکس له نیو بابه ته کانی دی ریزمانیدا سه ره به خو به کی نوتونومی هه یه.

سینتاکس له هه موو زمانیکدا هه ر هه مان باری ریزمانی ده بیت و کۆمه له ووشه یه کی سینتاکسی، که بریتی ده بیت له به شی بنجی رسته، توانای نه وند به هیزه و فراوانه کاربگه رتکه ی ده که ویتته سه ر ته واکارو به شانی دیش له رسته دا.

رسته برتیه له فریزی ناوی و له فریزی کاری، که نه م هه ردوو فریزه ش بۆیان هه یه فراوانتر بکرین و فریزی کاری بۆی هه یه له فریزی ناوی فراوانتر بیت.

رسته بۆی هه یه هه ر ته نه ی له فریزی کاری پیتک بیت، به بی فریزی ناوی.

به شیوه یه کی گشتی سه رکاری فریزی ناوی ده که ویتته سه ره تای رسته وه و هه رگیز ناکه ویتته کوتایی رسته وه و هه میسه له رسته دا به پیتش فریزی کاری ده که ویت و گونجانیکی ریزمانی ته واک له نیوان سه رکار و کاری فریزی کاریدا هه یه.

به رکاری راسته وخۆ ناکه ویتته کوتایی رسته وه و هه رده م به پیتش کاری

فریزی کاری که وتووه، بهلام بهرکاری ناراسته و خو بوی ههیه له پیش ووشه‌ی کار و له پاش ووشه‌ی کاریش بییندریت.

هه‌ر رسته‌یه‌کی فریزی کاری بریتی بیت له کاریکی تپه‌ر بوی ههیه بهرکاریکی راسته و خو به‌شداری تیدا بکات، بهلام بهرکاری ناراسته و خو ده‌توانیت له دانه‌یه‌ک زیتربیت.

دیارخهر سه‌ریه‌خۆی نه‌وه‌ی نییه، که‌به‌ته‌نی له رسته‌دا بیت و ده‌کو به‌شه‌کانی دی رسته، به‌لکو هه‌موو به‌شه‌کانی دی رسته ووشه‌ی کاری لئێ ده‌ریجیت ده‌بن به‌ ناوی دیارخراوی دیارخهر و چ به‌پیشی ده‌که‌ون و چ به‌پاشی، که له‌م باره‌ی دووه‌میدا نامرازی تایه‌تی خسته‌سه‌ریان له‌که‌لدا به‌کار دیت.

دیارخهر بۆی هه‌یه له رسته‌دا له دانه‌یه‌ک زیتربه‌کاریت و به‌جۆریک له راده‌به‌رده‌ر بیت. نه‌گه‌رچی نه له کسه‌کردن و نه له نووسیندا به‌شێوه‌ی راده‌به‌ده‌ری به‌کار نایه‌ت، به‌لام له نیتو تیکستی و یژه‌ییدا دیارخهر به‌شێوه‌یه‌کی فراوان به‌کار دیت.

هه‌موو جۆره‌کانی ناوه‌ل ووشه‌ی کار (شوین، کات، چۆنیه‌تی و هۆو...) بۆیان هه‌یه له تاکه رسته‌یه‌کدا به‌کاریت و هه‌مووشیان بۆ کاری فریزی کاری ده‌گه‌رینه‌وه، به‌شێوه‌یه‌کی سه‌ره‌کیش به‌پیش فریزی کاری ده‌که‌ون و له هیندی‌ک باردا ده‌که‌ونه‌کۆتایی رسته‌وه‌ش.

ته‌واوکه‌ره‌کانی فریزی کاری و فریزی ناوی «به‌رکاری راسته‌وخۆ تیان، دیارخهر و ناوه‌ل ووشه‌ی کار» که‌ه‌وتوونه‌ته‌نیوانیان، بۆیان هه‌یه له نیتو خۆیاندا نا‌لوگۆر بکه‌ن و له‌یه‌ک رسته‌ده‌یان رسته‌دا پێژن (بروانه‌پاشکۆی ژماره‌ ۲) که به‌پێگه‌ی نا‌لوگۆر کردنی ته‌واوکه‌ره‌کانی فریزی ناوی و فریزی کاری ده‌یان رسته‌دا پێژراون و هیتژ بۆیان هه‌یه ده‌یان‌ی دیش دا‌پێژن».

که‌ته‌واوکه‌ره‌کانی فریزی کاری و فریزی ناوی به‌پیتی یاسای تایه‌تی ریزمانی ده‌گوتیزینه‌وه بۆ سه‌ره‌تا و دیا کۆتایی رسته‌وه، به‌مه‌ فریزی کاری و فریزی ناوی ده‌که‌ونه‌نیتو‌راستی رسته‌وه.

باشكۆي زماره (۱)

من نه چووم.

من بۆ شئۆ نه چووم .

من پار بۆ شئۆ نه چووم.

من پار نه چووم بۆ شئۆ.

من بۆ شئۆ پار نه چووم.

من نه چووم بۆ شئۆ پار.

من بۆ شئۆ نه چووم پار.

پار من نه چووم بۆ شئۆ.

پار من بۆ شئۆ نه چووم.

پار بۆ شئۆ من نه چووم.

بۆ شئۆ من پار نه چووم.

* نه چووم من بۆ شئۆ پار.

* نه چووم بۆ شئۆ من پار.

* نه چووم بۆ شئۆ پار من.

* نه چووم پار بۆ شئۆ من.

گوهەر	پار	لهزاخۆوه	خیرا	نامهیهکی	کورتی	بو من	نارد
"	لهزاخۆوه	پار	"	"	"	"	"
"	"	خیرا	پار	"	"	"	"
"	"	"	نامهیهکی	کورتی	پار	"	"
"	"	"	"	"	بو من	پار	"
گوهەر	لهزاخۆوه	خیرا	پار	نامهیهکی	کورتی	بو من	نارد
"	خیرا	لهزاخۆوه	"	"	"	"	"
"	"	پار	لهزاخۆوه	"	"	"	"
"	"	"	نامهیهکی	کورتی	لهزاخۆوه	"	"
"	"	"	"	"	بو من	لهزاخۆوه	"
گوهەر	خیرا	پار	لهزاخۆوه	نامهیهکی	کورتی	بو من	نارد
"	پار	خیرا	"	"	"	"	"
"	"	لهزاخۆوه	خیرا	"	"	"	"
"	"	"	نامهیهکی	کورتی	خیرا	"	"
"	"	"	"	"	بو من	خیرا	"
گوهەر	نامهیهکی	کورتی	پار	لهزاخۆوه	خیرا	بو من	نارد
"	پار	نامهیهکی	کورتی	"	"	"	"
"	"	لهزاخۆوه	نامهیهکی	کورتی	"	"	"
"	"	"	خیرا	نامهیهکی	کورتی	"	"
"	"	"	"	"	بو من	نامهیهکی	کورتی

تەواوکارى پاشكۆى ژمارە ۲

گەوهەر	بۆ من	يار	لەزاخۆه	خېرا	نامەبەكى	كورتى	نارد
"	يار	بۆ من	"	"	"	"	"
"	"	لەزاخۆه	بۆ من	"	"	"	"
"	"	"	خېرا	بۆ من	"	"	"
گەوهەر	يار	بۆ من	نامەبەكى	كورتى	خېرا	لەزاخۆه	نارد
"	"	نامەبەكى	كورتى	بۆ من	"	"	"
"	"	بۆ من	نامەبەكى	كورتى	"	"	"
"	"	خېرا	بۆ من	نامەبەكى	كورتى	"	"
"	"	"	"	لەزاخۆه	نامەبەكى	كورتى	"
"	"	"	نامەبەكى	كورتى	بۆ من	لەزاخۆه	"
"	"	نامەبەكى	كورتى	خېرا	"	"	"
"	"	"	"	بۆ من	خېرا	"	"
"	"	"	"	"	لەزاخۆه	خېرا	"
"	"	لەزاخۆه	بۆ من	نامەبەكى	كورتى	"	"
"	"	بۆ من	لەزاخۆه	"	"	"	"
"	"	"	نامەبەكى	كورتى	لەزاخۆه	"	"
"	"	"	خېرا	نامەبەكى	كورتى	لەزاخۆه	"

بەراویز

(۱) پانیی (سالاتور) - له باکووری هیندستاندا له سەدەدی پینچ، چوار وەیا سیتی پش زایندا ژیاوه) دانەى پزمانى سانسکرتییه نهشتا ثیایی (= بەرهمى ههشت بەرگی).

پانیی لەم لیکۆلینەود پزمانییەدا هیندیک شتووی ماتماتیکی وای خستۆتە روو شایەنى لیکدانەوێه، له دواى نووسینی ئەشتا ثیایی دا بە دەیان سەدە دەیان پزمان ناس تیبییان لەسەرداوه و لئی دواون و وەکو سەرچاوهێکی بەنرخ سوودیان لێ وەرگرتووه و لەگەڵ زمانانی دیدا بەرواردیان کردووه، بۆ زانیاری زیتەر بڕوانە - Grote Winkler Prins Encyclopedie, Deel 18, Achtste Druk, 1979-1984 Amsterdam- Elssvier Antwerpen.

(۲) د. وریا عمر امین له بایەتی بەنرخى (بیناغەى سادەترین رستەى کوردی) دا دەلیت (ان - ان) و (یک - یک) هەرگیز پشکەوه دەرناکەون} پۆشنییری نوێ، ژماره ۱۱۱ سالی ۱۹۸۶ لاپەر ۱۸۶.

(۳) د. نەسرین فەخرى له شەستەکانەود بایەخى بەو لایەنانەى کارداوه، که له واتایەک زیتریان بەخشێوه و زانایانە لیانی کۆلۆتەتووه و بلاوی کردونەتووه، بەلام بەداخەوه لێردا هیچ بەرهمینکی ویم لەبەر دەستدا نییه بۆ ئەوێ بتوانم هیمای بۆ بکەم.

(۴) له دیالیکتی کرمانجی ژوورودا نەم یاسایە لەگەڵ کاری رابوردووی تیبەر دا پتەر و ناکریت، چونکه کۆمەله جیناوی لکاوی (م - م، ت - ی، مان - تان، - یان) لەم دیالیکتەدا نییه، بۆیه هەمیشە جیناوی کەسی جودا لەگەڵ کاری رابوردووی تیبەر دا بەکار دیت:

من، تە، ی، وئ، مە، وە، وان/نئیسى.

(۵) بۆ وەرگرتنی زانیاری زیتەر دەتوانین بە بیرو رای پروفیسۆر کوردۆتێف (کوردۆتێف - ۱۹۸۴) بچینهوه لەبارەى بنچینهى (هەبوون، هەبوو، هە - کە لاپەرە) (۲۲۰ - ۲۲۲) و (۲۷۲ - ۲۸۴) بۆ روونکردنەوێ رەگی کاری (هەو) و (هەبوو) تەرخان کردووه؛ له پشوەندی پزمانی تیبویان و دەمکاتی رانەبوردو و رابوردووی، دەمکاتی ناکردن و کۆتایی کەسێکەنى و پشوەندی (هەبێن) بە (هەبوون) له هەردوو دیالیکتی کرمانجی ژوورود و کرمانجی نێوه راستدا، کەچی

محمود فتح الله احمد له نامی ماجستیریدا، که به نیوی اکار ته و او کردن له کوردی (دایه) و له ژیر سهریه رشتی ماموستا محمد معروف فتاح دا، که به بیرو پای نهو ریزمان نووسانه دا دهچیته وه، که بهر له (بوون) و (هه بوون) یان کۆلیوه ته وه و ا پیشان ده دات، که هیچ شتیکی نهو تویان له سهر نه نووسیوه، که چی ده بینین هه رچی پرۆفیسۆر کوردۆیڤ له باره ی نه م دوو کاره دا نووسیوه تی کاک محمود دووباره ی کردۆته وه و هیچ شتیکی تازه ی نهوتۆی نه خستۆته سهر، ته نن نه وه نه بیت، که به شتۆدیه کی و ا تیکه ل و پیکه ل نووسیوه تیه وه که س نه توانیت سوودی لی وهر بگریت.

٦) له پال نهو نه رکانه شدا کاری (بوو) وه ک هه ر کاریکی تینه په ر له رسته دا رۆلی دیار بکراوی خۆی ده گپیت:

دایکت بوو.

کاری (بوو) وه ک باشکۆیه کی ریزمانی ده که ویته کۆتایی کاری تینه په ر و تینه په ر بۆ دارشتنی کاری رابوردووی دوور:

نووسیوو، گرتوو.

ناو به پیش کاری بوو ده که ویت، بۆ دارشتنی کاریکی ناساده ی تینه په ر، که رۆلی فریزی کاری ده گپیت:

بوو- هیرۆ بوو - نهو ژنه هیرۆ بوو.

ناوه لئاویش به پیش کاری (بوو) ده که ویت و کاریکی ناساده ی تینه په ر داده پێژیت و رۆلی فریزی کار ده گپیت:

بوو- چاک بوو - کاره که چاک بوو.

هه روا جیناویش به پیش کاری (بوو) ده که ویت و کاریکی ناساده ی تینه په ر داده پێژیت:

بوو- هه موو بووین - نتمه هه موو بووین.

ناوه لکارش به پیش کاری (بوو) ده که ویت و کاریکی ناساده ی تینه په ر له که لدا داده پێژیت و رۆلی فریزی کاری ده گپیت:

بوو- هه میسه بوو - کار هه میسه بوو.

چاوگیش به پیش کاری (بوو) ده که ویت و کاریکی ناساده ی تینه په ر داده پێژیت و رۆلی فریزی کاری ده گپیت:

بوو - پیشکهوتن بوو - ناواتم پیشکهوتن بوو .

کاری (بوو) له باره‌ی سینتاکسی دیشدا به‌کار دیت پروانه (د. کوردستان موکریانی - ۱۹۸۶).

(۷) پروانه بهره‌م (سینتاکسی پرسته‌ی ساده له زمانی کوردی دا، ۱۹۸۶، ۱۰۱-۱۰۸) که باسی به‌کاره‌یتانی کۆمه‌له‌ی ناوی (ناو، ناوه‌لناو، جیتناوی کهسی جودا و جیتناوی لکاو، جیتناوی نیشانه، جیتناوی پرسیار، جیتناوی چه‌ندی و چۆنی و خزبی، ناوه‌لناو و جۆزه‌کانی و چاوگ) له‌گه‌ل باسکردنی باری چه‌سپیو و نه‌چه‌سپیوی تم ته‌واوکارانه‌ی (بوو) له‌گه‌ل به‌شداربوونی ره‌گه‌زانی دی پرسته له نیتوانیادا به تاییه‌تی دیارخه‌ر ده‌کهم و هه‌روا له‌و نامرازانه‌شم کۆلیوه‌ته‌وه، که له‌م باره‌دا به‌کاردیتن، که‌چی ده‌بینن محمود فتح الله له نامه‌ی ماجستیریدا، که له پنتی پیشوودا نیتوم بردووه، له پینداچوونه‌وه‌یدا به بهره‌می نه‌وانه‌ی له‌م بابه‌ته دولون هه‌رگیز هیتما بۆ تم باسه‌ی من ناکات و به‌لکوو ده‌لیت هه‌موو نه‌و پیزمان نووسانه‌ی به‌ر نه‌و هه‌ر ته‌نی له‌ ناو و ناوه‌لناو دوولون و دکو ته‌واوکاری (بوو) و هه‌چیان باسی به‌شه‌کانی دی ناخاوتن ناکهن و هه‌روا باسی نه‌و نامرازانه‌ش ناکهن، که له‌م باره‌دا به‌کاردیتن.

نه‌وه‌ی شایه‌نی باسه‌ نامه‌که‌ی محمود هه‌ر له‌ سه‌ر تم هه‌لسه‌نگاندنه‌ نا‌بابه‌تانه‌ ناوه‌ستیت، به‌لکو هه‌تا ژماردی نه‌و لاپه‌رانه‌ی، که له‌ باره‌ی تم بهره‌مه‌ی مندا هیتمای بۆ کردووه هه‌موویان هه‌لهن!!

ژێدهر

- د. جمال نهبەز ١٩٧٦ زماڤى ىدكگرتوى كوردى. بامبىرگ.
- د. كهناى كوردو ١٩٨٤ رتزمانى كوردى (به كهههستهى دىالتيكى كرمانجى و سۆرانى). بهغدا. د. كوردستان موكرىانى له زماڤى رووسىوه وهربگىراوده سهه زماڤى كوردى).
- د. كوردستان موكرىانى ١٩٨٦ سىنتاكسى رستهى ساده له زماڤى كوردىدا. بهغدا.
- د. كردستان مكرىانى ١٩٨٦ قواعد اللغة الكردية. بغداد.
- د. كردستان مكرىانى ١٩٩٠ المبتدأ في الجملة الكردية مقبول للنشر في مجلة (الابحاث).
- د. كردستان مكرىانى ١٩٩٠ الخبر في الجملة انكردية (مقبول للنشر في مجلة (الابحاث).
- د. محهمه رهزاي باتىنى ١٩٩٣ ناوپىكى تازه بو سهه رتزمان. سويد. (وههگىرانى له زماڤى فارسىيهوه بو سهه زماڤى كوردى - ههسهنى قازى).
- د. وريا عمر امين ١٩٨٦ بىناغهى سادهترىن رستهى كوردى. كووقارى رووشنبىرى نوئى. ژماره (١١١). لاپههه ١٨٣-١٩٠. بهغدا.
- د. زههرى يوسووىوشا، شىوه زارى سههيمانى (د. كوردستان موكرىانى له زماڤى رووسىوه وهربگىراوده سهه زماڤى كوردى - دهستنوسه).

- Bloomfield L., 1933 Language . George Allen & Unwin . New York .
- Boole, G. , 1847 The Mathematical Analysis of Logic . Londen .
- Brandt Corstius , H. , 1977 Wat Is **Algebraische** Taalkunde ? In : B. Tervoort (red) Wetenschap & Taal , 34 - 46 , Muiderberg .
- Bresnan, J. , 1982 The Mental Representation of Grammatical Relations, Cambridge Mass.
- Chomsky, N. , 1957 Syntactic Structures. The Hague.
- Chomsky, n. , 1965 Aspects of the Theory of Syntax. Cambridge, Mass.
- Chomsky, n. , 1975 The Logical Structure of Linguistic Theory. New York.
- Droste, F. G. en van Eynde, 1991 **Hoofddlijnen** In de Transformationele Taaltheorie. Leuven.
- Friedman, J. , 1971 A computer Model of Transformational Grammar. New York.
- Gerritsen, M. , 1987 Sytactische verandering in controlezinnen. Dordrecht.
- Ginsburg, S. , 1966 The Mathematical Theory of Context Free Languages. New York .
- Haan, G. J. de, 1991 Leidse voorlichting over generatieve grammatica , In : De **Nieuwe Taalgids** , 84 - 3, 193 - 208.
- Houet, Henriette, 1994 Grammatica Nederlands . Utrecht .

- Koopman, H., 1984 *The Syntax of Verbs* .
Dordrecht .
- Koster, J., 1978 *Locality Principles in Syntax*. Dordrecht.
- Koster, J., 1987 *Domains and Dynasties: The Radical Autonomy of Syntax*. Dordrecht.
- Landsbergen, S. P. J., 1977 *Wat Is Computer - Linguïstiek* § In: B. Tervoor (red)
Wetenschap & Taal . 47 - 65 . Muiderberg.
- LUIF, J., 1987 *In verband met de Zin* .
Inleiding in de Spraakkunst . Leiden .
- Model, Jan, 1991 *Grammatische Analyse Syntactische Verschijnselen van het Nederlands en Engels* . Dordrecht .
- Mustajoki A. & Hcino H., 1991 *Case Selection for the Direct Object in Russian Negative clauses*. Helsinki.
- Nieuwenhuijsen, P., 1990 *Beter Nederlands* .
Utrecht .
- Quine, W. V. O., 1951 *Mathematical Logic* .
Revised edition . Cambridge .
- Radford, A., 1988 *Transformational Grammar* .
Cambridge.
- Russell, B., 1903 *The Principles of Mathematics* . Londen .
- Schank, R. C. and K. M. Colby 1973 *Computer Models of Thought and Language* . San Francisco .

- Sheffer, H. M., 1913 A Set of Five Independent Postulates for Boolean Algebras with application to Logical Constants. In: Transactions of the American Mathematical Society 14 , 481 - 488 .
- Sikorski, R., Boolean Algebras . Third edition . Berlin: Springer-Verlag, 1969. (Abhandlungen der Mathematik und ihrer Grenzgebiete 25) .
- Stone, M. H. 1936 The Theory of Representations for Boolean Algebras. In: Transactions of the American Mathematical Society 40 , 37 - 111 .
- Sturm, A. en F., Weerman, 1983 Generatieve Syntaxis . Leiden .
- Sturm, A., 1986 Primaire Syntactische Structuren in het Nederlands , Leiden.
- Tarski, A., 1955 Matamathematical Proofs of Some Representation Theorems for Boolean Algebras. In: Bulletin of the American Mathematical Society 61, 525.
- Zonnenberg J. G., 1994 Grammatica Engels Utrecht .
- Zonneveld R. van, 1994 Kleine Syntaxis van het Nederlands . Dordrecht .
- Zwarts, F., 1986 Categoriele Grammatica en Algebraische Semantiek , Diss. Groningen.

- Лазимова Г. Н. 1990 Новое в синтаксическом строе современного русского языка. М.
- Арутюнова Н. Д., Ширяев Е. П. 1983 Русское Предложение. М.
- Бабайцева В. В. 1988 Система членов предложения в современном русском языке. М.
- Багаев Ч. Х. 1973 Язык Курлов собр. М.
- Курдистан Абдул Рахман Латиф 1976. Определение и способы выражения определительных отношений в курдском языке. канд. дис. М.
- Курдоев К.К. 1957. Грамматика курдского – языка. М.–Л.
- Курдоев К.К., 1978. Грамматика курдского языка на материале диалектов курманджи и сорани. М.
- Ломча А. М. 1994 Типология русского предложения. Воронеж.
- Мухамед Фарук Омар Садык. 1977 Именное словообразование в литературном языке курдов Ирака. Автореф.канд. дис. М.
- Эйюби К.Р., Смирнова И.А. 1968. Курдский диалект мукри. Л.
- Юсупова З.А.1981 Изафетные конструкции в сулейманийском диалекте курдского языка. – Иранское языкознание. М.

پیتراست

۳	پیشه‌کی
۱۱	فریزی ناوی
۱۵	دۆخی فریزی ناوی
۱۵	دۆخی راسته‌وخۆ و تیان
۱۶	دۆخی بکه‌ری
۱۷	دۆخی خسته‌سەر
۱۸	دۆخی بانگکردن
۲۰	شوینی سه‌رکارو پتیه‌ندی به ووشه‌ی کاره‌ود
۲۱	فراوانکردنی فریزی ناوی
۲۶	به‌دیازنه‌که‌وتنی سه‌رکار
۲۹	فریزی کاری
۳۱	فریزی کاری و ده‌مکاته‌کانی کار
۳۶	کاری تینه‌په‌ر له فریزی کاریدا
۳۹	کاری تپه‌په‌ر له فریزی کاریدا
۴۳	کاری فه‌رمان له فریزی کاریدا
۴۳	کاری کارا بزر له فریزی کاریدا
۴۶	شپوه‌ی دۆخی بزری - ستاندارد
۴۷	فریزی ناوی له پۆلی فریزی کاریدا
۵۱	فراوانکردنی فریزی کاری
۵۹	له نیتوچوونی کار
۶۰	شوینی فریزی ناوی و فریزی کاری له نیتو رسته‌ی کوردیدا
۶۸	به‌شه‌کانی رسته له سه‌ره‌نای رسته‌دا
۷۰	به‌شه‌کانی رسته له کۆتایی رسته‌دا
۷۲	نه‌نجام
۷۴	پاشکۆی ژماره (۱)
۷۵	پاشکۆی ژماره (۲)
۷۶	ته‌واوکاری پاشکۆی ژماره (۲)
۷۷	په‌راویز
۸۰	ژێده‌ر

دهزگای چاپ و بلاوکردنه وهی

ناراس

ههتا ئیسته ئهم کتیبانهی خواره وهی بلاوکردووه ته وه

- (۱) ههلهکوتی دیریکی له کوردستاندا. دانانی: حوسین حوزنی موکریانی.
- (۲) سهروا. دانانی: د. عهزیز گهردی.
- (۳) ژنی کورد بهستم دهوره دراوه. دانانی: د. کوردستان موکریانی.
- (۴) الحرب الكردية وإنشقاق ۱۹۶۴. تألیف: دیفید ادامسن و جرجیس فتح الله.
- (۵) رحلة الی رجال شجعمان فی کردستان. تألیف: دانا ادامز شمادت. ترجمة وتعلیق: جرجیس فتح الله.
- (۶) جمهورية مهاباد - جمهورية ۱۹۴۶ الكردية. تألیف: ولیم ایفلتن الابن. ترجمة وتعلیق: جرجیس فتح الله.
- (۷) کردستان أو الموت. تألیف: رینییه موریس. ترجمة وتعلیق: جرجیس فتح الله.
- (۸) کرد و ترک و عرب. تألیف: سی. جی. اداموندز. ترجمة وتعلیق: جرجیس فتح الله.
- (۹) طریق فی کردستان. تألیف: آی. ام. هاملتن. ترجمة وتعلیق: جرجیس فتح الله.
- (۱۰) نه ده بی رووسی و کیشهی یاستیرناک. دانانی: د. مارف خهزنده دار.
- (۱۱) له پشناوی راستی و کوورد و خانیدا. دانانی: محه مه دهی مهلا کهریم.
- (۱۲) کۆچی سوور. رۆمانی: حه مه کهریم عارف.
- (۱۳) مساهمة علماء کردستان فی الثقافة الاسلامیة. تألیف: محمد زکی حسین.
- (۱۴) له کوردستانی عیتره وه ههتا نه وه بهری چۆمی ناراس. نووسینی: سوورتهزا زهریهخت. وهرگێرانی له فارسییه وه: شهوکهت شیخ یهز دین.
- (۱۵) فرههنگی کوردستان. دانانی: گیوی موکریانی.
- (۱۶) خاک و کیشهی مان. رۆمان: عهزیزی مهلا ی رهش.
- (۱۷) امارة بهدبنان الكردية. تألیف: صدیق الدمولوجی. تقدیم: د. عبده الفتاح علی بوتانی.
- (۱۸) المجتمع البشري لماذا يشبه مستشفى المجانين...؟! تألیف: مسعود محمد.
- (۱۹) جوايهز. بهرهمی نو شاعیری ههولتیری.
- (۲۰) نه خشمی رۆنانی رتژی کار له زمانی کوریدا. نه ندازیار د. شتیرکو بابان.
- (۲۱) زریزه ی زتیرین. دانانی: محهمد صالح ئیبراهیمی.
- (۲۲) شیخ رهزای تالمبانی شاعیری گهوره ی خۆره لاتنی ناو دراست. دانانی: نه محمد تاقانه.
- (۲۳) خزیبون و شوژی ناگری. دانانی: رۆهات نالاکزم. وهرگێرانی: شوکور مستهفا.
- (۲۴) عه بهدوره زاق بهدرخان. دانانی: جه لیلی جه لیل. گۆرینی بو کوردی باشوور: شوکور مستهفا.

- (٢٥) القومية الكردية و د. عبدالله جودت في مطلع القرن العشرين. تأليف: مالمبسانز. ترجمة: شكور مصطفى.
- (٢٦) كۆمه‌لناسیی گه‌لی کورد: مارتن فان بروویین سن. وەرگێڕانی: شوکور مسته‌فا.
- (٢٧) هه‌لبێژاردنه‌کانی کوردستان. دانانی: به‌دران نه‌حمه‌د.
- (٢٨) تنوع الكرد في العراق - مدخل الي السياسة. تأليف: سامي شورش.
- (٢٩) هه‌له‌به‌هه - کارماتی کیمیایارانی سالی ١٩٨٨. دانانی: هه‌ورامان عملي توفیق.
- (٣٠) گالته‌ به‌چه‌ک. رۆمان - نووسینی: جیمس ئۆلدرج. وەرگێڕانی: د. عه‌زیز گه‌ردی.

- (٣١) له‌ مۆژکه‌ تابه‌تیبه‌کانی رۆمانی کوردی. دانانی: د. شێرکۆ بابان.
- (٣٢) به‌ره‌و رۆمانی کوردی، به‌ره‌و زمانی نووسین. دانانی: د. شێرکۆ بابان.
- (٣٣) نادرنامه‌ی نه‌لماس خانی که‌له‌هور. ناماده‌کردنی: شوکور مسته‌فا.
- (٣٤) سینتاکسی زمانی کوردی. د. کوردستان موکریانی.

ئهم کتیبانه‌ی خواره‌ودش به‌ریتوه‌ن

- (٣٥) نظام الأناضول الشرقية. تأليف: اسماعيل بيشكجي. ترجمة: شكور مصطفى.
- (٣٦) مهد البشرية او الحماة في شرق كردستان. تأليف: دلبليو. أي. ويگرام وادگار. ني. أي. ويگرام. ترجمة: جرجيس فتح الله.
- (٣٧) بۆ کوردستان. دیوان: هه‌ژار موکریانی.
- (٣٨) گیتی زینده‌ور. دانانی: عه‌لانه‌دین سه‌جادی.
- (٣٩) مێژووی په‌خشانی کوردی. دانانی: عه‌لانه‌دین سه‌جادی.
- (٤٠) مێژووی نه‌رده‌لان. مه‌ستوروی کوردستانی: نووسیویه‌تی. هه‌ژاری موکریانی: له‌گه‌ل چه‌ندان سه‌رچاوه‌ی تردا له‌به‌ریه‌کی گرتوون و کردوونی به‌کوردی.
- (٤١) دیوانی شیخ ره‌زای تاله‌بانی. ناماده‌کردنی: شوکور مسته‌فا.
- (٤٢) فه‌ره‌نگی مه‌رگ و ژمی. فه‌ره‌نگی کوردی - کوردیه‌هه. دانانی: مه‌لا خه‌لیل مه‌ه‌ختی.
- (٤٣) أصل الشعب الكردي. ترجمة: جرجس فتح الله.